

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ АДВОКАТІВ УКРАЇНИ
СЕКЦІЯ З СІМЕЙНОГО ПРАВА

МИРНЕ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

Методичні рекомендації

УДК 347.61
М63

Колектив авторів:

Ганна Гаро — кандидат юридичних наук, адвокат, медіатор
Ольга Спектор — доктор юридичних наук, адвокат, медіатор
Тетяна Водоп'ян — кандидат юридичних наук, адвокат, медіатор
Тетяна Білик — сімейний медіатор, клінічний психолог, психотерапевт
Анжела Кричина — сімейний та бізнес-медіатор, адвокат
Світлана Стадник — сімейний та бізнес-медіатор
Тетяна Жидачек — адвокат
Марія Бабішена — помічник адвоката

Гаро Г. О.

М63 Мирне вирішення сімейних спорів / Г. О. Гаро,
О. М. Спектор, Т. В. Водоп'ян, Т. В. Білик, А. В. Кричина,
С. С. Стадник, Т. М. Жидачек, М. Л. Бабішена. Х.: Фактор,
2019. 80 с.

ISBN 978-966-180-734-0

Методичні рекомендації підготовлено колективом авторів, які практикують мирне вирішення сімейних спорів, — це й адвокати, і медіатори, і судді.

Посібник покликаний звернути увагу адвокатів на переваги та ефективність вирішення сімейних спорів саме за допомогою мирних способів вирішення спорів. У ньому викладено основні способи та методики мирного вирішення спорів, розглянуто практичні ситуації вирішення спорів та наведено зразки документів, які стануть у пригоді при вирішенні сімейних спорів мирним шляхом.

УДК 347.61

ISBN 978-966-180-734-0

© Гаро Г. О., 2019

© ТОВ «Видавничий будинок «Фактор», 2019

ЗМІСТ

Список скорочень	6
Список використаних джерел	7
«Маю намір вирішити сімейний спір мирно, замість формальних вступних слів»	8

РОЗДІЛ 1. СПОСОБИ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

Способи мирного вирішення спорів, що це?	9
Чим відрізняються різні мирні способи врегулювання спорів?	9
Які переваги мирного врегулювання сімейних спорів?	10
У яких категоріях сімейних спорів можуть застосовуватися способи мирного вирішення спорів?	10
Хто та як може ініціювати застосування способів мирного врегулювання спорів?	11

Розділ 1.1. Медіація як спосіб мирного вирішення сімейних спорів

Коли корисна сімейна медіація?	13
Які переваги сімейної медіації?	14
Як відбувається сімейна медіація?	15
Як вирішується питання із дітьми? Чи беруть вони участь у медіації?	19
Чи допомагають медіатори парам розійтись?	21
Чи намагаються медіатори примирити пари?	22
Чи є медіаційні угоди юридично обов'язковими для виконання?	22
Скільки часу займає медіація? Чи достатньо буде однієї зустрічі?	23

Які особливості роботи адвоката в сімейній медіації?	24
Приклади кейсів.....	25
Кейс 1. Щодо визначення графіка зустрічей із дитиною	25
Кейс 2. Щодо аліментів і побачень	26
Кейс 3. Про визначення місця проживання дитини	27
Кейс 4. Про розподіл майна.....	28
Розділ 1.2. Переговори як альтернативний судовому, мирний спосіб вирішення сімейних спорів.....	29
Чому варто вдаватися до переговорів як способу вирішення сімейних спорів?.....	29
Переваги переговорів перед іншими способами вирішення сімейного спору	30
Як працюють переговори при мирному вирішенні сімейного спору?	31
Які завдання та роль виконує адвокат у переговорах?	32
Чим закріпити результат переговорів як способу мирного вирішення сімейного спору?	33
Розділ 1.3. Врегулювання спору за участю судді.....	35
Які основні положення досудового та судового врегулювання спору до початку розгляду справи по суті?	35
Які підстави проведення врегулювання спору за участю судді?	36
Який порядок призначення врегулювання спору за участю судді?	36
Який порядок проведення врегулювання спору за участю судді?	39
Які підстави та порядок припинення врегулювання спору за участю судді?	40
Який строк проведення врегулювання спору за участю судді?	47
Чи можливе мирне врегулювання спору після переходу до розгляду справи по суті?	48
Які переваги врегулювання спору за участю судді?	49

**РОЗДІЛ 2. ДОКУМЕНТИ, ЩО ЗАКРІПЛЮЮТЬ
МИРНЕ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ** 50

В якій формі можуть закріплюватись домовленості, досягнуті сторонами під час мирного вирішення сімейного спору?	50
Яким документом може закріплюватись мирне вирішення сімейного спору?	51
Що саме можна передбачити у договорі, яким закріплюється мирне вирішення спору?	51
Які види договорів можуть бути укладені з метою закріплення мирного вирішення сімейних спорів?	53
Детальніше про певні види договорів, що закріплюють мирне вирішення сімейних спорів.....	53
Шаблон договору про визначення місця проживання дитини та участь батьків у її вихованні.....	57

**РОЗДІЛ 3. РОЛЬ АДВОКАТА ПІД ЧАС
СУПРОВОДУ СІМЕЙНОГО СПОРУ** 64

Чи потрібен адвокат для вирішення сімейного спору?.....	64
Які етапи супроводу сімейного спору адвокатом?	65
1.1. Досудове врегулювання сімейного спору	65
1.2. Пошук та вибір медіатора	70
1.3. Судове врегулювання сімейного спору	72
1.4. Супровід виконання судового рішення	74

Список скорочень

ЦК України – Цивільний кодекс України.

ЦПК України – Цивільний процесуальний кодекс України.

СК України – Сімейний кодекс України.

П. І. Б. – прізвище, ім'я по батькові.

ПІН – податковий ідентифікаційним номер фізичної особи.

Список використаних джерел

1. Сімейний кодекс України.
2. Цивільний процесуальний кодекс України.
3. Цивільний кодекс України.
4. Закон України «Про нотаріат» від 02.09.1993 р. № 3425-XII.

«Маю намір вирішити сімейний спір мирно, замість формальних вступних слів»

Протягом перебування особи в сімейних відносинах виникає доволі багато конфліктів і спорів, вирішення більшості з яких лежить часто в правовій та процесуальній площині. Для цього особа звертається до адвоката, який є провідником звичайної людини до складного та запутаного світу судового вирішення спору.

Але реалії сьогодення все ж підштовхують нас до звернення до альтернативних судовому — мирних способів вирішення спору, де адвокат може не лише допомогти своєму клієнту вирішити конфлікт чи спір, а й має це зробити максимально швидко, ефективно та екологічно з точки зору збереження здорових взаємовідносин сторін конфлікту та дітей.

Саме в сімейних відносинах необхідно неформально, альтернативно судовому розгляду підходити до вирішення конфлікту чи спору, адже у сторін є спільні інтереси, на основі емоційної прив'язки один до одного, дітей, спільного майна та майнових зобов'язань. Саме тому сімейні спори є важкими до розв'язання та дуже вартісними за своїми наслідками.

Сімейні конфлікти та спори можуть виникати із трьох груп відносин у сім'ї:

1. Між подружжям стосовно перебування у шлюбі чи розірвання шлюбу.
2. Між подружжям стосовно батьківських прав і обов'язків кожного із подружжя та обопільних взаємовідносин у сім'ї (немайнові відносини у сім'ї).
3. Між подружжям стосовно майна і матеріальних зобов'язань та обов'язків подружжя (поділ майна подружжя, аліменти на дітей та другого з подружжя тощо).

Конфлікт у кожній із зазначених вище груп відносин може бути ефективно вирішено мирним способом, про що детальніше йтиметься далі.

РОЗДІЛ 1

СПОСОБИ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

СПОСОБИ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ, ЩО ЦЕ?

Основоположником теорії альтернативних методів вирішення спорів вважають Френка Сандера (Frank Sander), який у своїй доповіді на Паундівській конференції в США запропонував концепцію «правосуддя з багатьма дверима». Він стверджував про те, що особа, маючи спір та звертаючись до суду за його вирішенням, повинна мати вибір із кількох опцій. Такими опціями є звернення до суду або способи позасудового (мирного) вирішення спорів. Серед способів мирного вирішення спорів, зокрема й сімейних, основними є переговори та медіація, крім того, це й колаборативна процедура, інститут омбудсмена, експертна оцінка ситуації тощо. Віднедавна, із внесенням відповідних змін до процесуальних кодексів України, такою можна вважати й процедуру врегулювання спору за участю судді.

Усі вищезазначені процедури об'єднує те, що вирішення спору відбувається не у судовому порядку та ухвалення рішення по суті спору, як правило, перебуває в компетенції сторін конфлікту.

Надалі в методичних рекомендаціях буде розглянуто такі способи мирного врегулювання, як переговори, медіація та вирішення спору за участю судді.

ЧИМ ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ РІЗНІ МИРНІ СПОСОБИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ?

Переговори передбачають можливість домовитися як самим сторонам спору, так і з залученням іншої особи (перемовника), або кількох осіб, що вестимуть перемовини від імені сторін.

Медіація є переговорами, що мають певну структуру та проводяться нейтральним посередником. Медіація відрізняється від переговорів та інших способів вирішення спорів тим, що фактично сторони самі генерують рішення, які мають ними прийматися та відповідно виконуватися, що якісно впливає на процент виконання таких рішень. Медіатор

лише сприяє напрацюванню таких рішень та усвідомленню сторонами спору тих нюансів та обставин, які є основою для ухвалення рішення сторонами. Сам посередник не пропонує жодних рішень, а поготів не спонукає сторін до ухвалення якогось із них.

Врегулювання спору за участю судді не є медіацією, може мати елементи переговорів та експертного консультування, процедура передбачена та регламентована нормами законодавства України.

ЯКІ ПЕРЕВАГИ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ?

Вирішення сімейних спорів мирним способом має низку значних переваг, зокрема, це — відсутність втручання держави у процес вирішення спору та кінцеве рішення; договірний характер, що передбачає взаємоузгодження процедур та виконання ухвалених рішень; універсальність як щодо видів спорів, що можуть вирішуватися, так і щодо їх суб'єктного складу; гнучкість, тобто сторони визначають прийоми, варіанти процедур, умови та порядок їх здійснення; конфіденційність, адже проведення переговорів, медіація та врегулювання спору за участю судді не є публічними процесами, відсутнє їх фіксування та, як правило, відкрита інформація не підлягає розголошенню; мінімізація фінансових витрат та часу, потрібного для вирішення спору.

Адвокатам-практикам відомо, що сімейні спори є однією з найбільш сенситивних категорій справ, які пов'язані із високим рівнем емоційної складової комунікації. Тому не менш важливою перевагою мирних способів вирішення спорів є зниження емоційної напруги та можливість подальшої взаємодії сторін (наприклад, у випадку, коли спір тим чи іншим чином стосується дітей, батьки матимуть потребу вирішувати певні питання й у майбутньому).

У ЯКИХ КАТЕГОРІЯХ СІМЕЙНИХ СПОРІВ МОЖУТЬ ЗАСТОСОВУВАТИСЯ СПОСОБИ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СПОРІВ?

Такі способи можуть використовуватися у будь-яких сімейних справах. Однак існують випадки, коли використання способів мирного вирішення спорів може бути неприйнятним. Наприклад, коли сторона чи сторони не мають можливості приймати рішення внаслідок певних

обставин (психічний розлад, зловживання алкогольними напоями, наркотичними, токсичними речовинами тощо), застосування насильства. Способи мирного вирішення спорів можуть поєднуватися й із судовим процесом та позитивно впливати на його перебіг та строки.

ХТО ТА ЯК МОЖЕ ІНІЦІЮВАТИ ЗАСТОСУВАННЯ СПОСОБІВ МИРНОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ?

Сторони самостійно або адвокат (за згодою клієнта) можуть ініціювати проведення переговорів, медіації та врегулювання спору за участю судді. Якщо спір ще не перебуває у судовому провадженні, то необхідно отримати згоду сторін на проведення переговорів чи медіацію та за потреби звернутися до фахового медіатора. Якщо справа перебуває у суді, то, крім цього, може бути потрібним повідомлення суду про намір укласти мирову угоду та клопотання про надання строку на її укладення. Врегулювання спору за участю суді можливе на стадії до початку розгляду справи по суті за ініціативою обох сторін спору.

Розділ 1.1

Медіація як спосіб мирного вирішення сімейних спорів

Розглянемо медіацію як спосіб мирного вирішення сімейних спорів.

Сімейна медіація — перемовини конфліктуючих сторін за участю нейтрального посередника — медіатора — для пошуку рішення, яке буде прийнятним для всіх учасників сімейного спору та з урахуванням інтересів кожного.

Сімейна медіація ефективна завдяки своїм базовим принципам.

Принцип добровільності

Учасники сімейної медіації добровільно розпочинають процес медіації і можуть у будь-який момент вийти з медіації, якщо будуть почуватися некомфортно або небезпечно в цьому процесі та якщо медіація не задовольняє потреби учасників процесу. Медіатор добровільно вступає в кожний процес і так само, як і сторони, може вийти з нього, розуміючи, наприклад, що не може бути корисний у цьому випадку.

Для чого цей принцип?

Добровільність участі надає сторонам розуміння того, що участь в сімейній медіації — це їх власний вибір. Це взяття на себе відповідальності за результати процесу. Це їх усвідомлене рішення — домовитися та отримати можливість подальшого безконфліктного спілкування.

Принцип нейтральності

Медіатор залишається нейтральним та неупередженим протягом усього процесу.

Що це означає?

Медіатор зацікавлений у тому, щоб сторони спільно дійшли вирішення конфлікту, але при цьому не приймає позицію жодної із сторін, його робота направлена на створення однакових умов для всіх сторін, для можливості висловитися й бути почутим. Медіатор підтримує баланс сил. Медіатор намагається зрозуміти кожну із сторін і допомагає це зробити іншим учасникам конфлікту.

Принцип нейтральності — один із найважливіших чинників успішної медіації.

Принцип конфіденційності

Інформація, отримана під час сімейної медіації, не розголошується та не може бути використана без згоди всіх учасників сімейної медіації.

Чому це важливо?

Для створення безпечного місця для спілкування.

Для неприховуваного з'ясування всіх обставин і як наслідок — прозорого бачення всіма учасниками конфлікту ситуації ззовні.

Для можливості кожному з учасників бути відвертим, говорити про свої цінності та потреби, без з'ясування яких пошуку оптимального для всіх рішення буде неможливим.

На медіаторів при цьому накладається подвійна конфіденційність:

- щодо зовнішнього світу;
- щодо учасників процесу.

Принцип самовизначення сторін

Це процес самостійного ухвалення сторонами взаємоприйняттого рішення за допомогою визначення в процесі медіації власних цінностей, інтересів, потреб, а також критеріїв, за якими сторони самостійно оцінюють себе та свої можливості. Сторони розуміють мету процесу медіації й готові домовлятися через пошук спільних рішень щодо конфліктної ситуації.

Добровільність — накладає відповідальність за результат процесу, що є додатковою мотивацією для пошуку спільного рішення.

Нейтральність — відокремлює медіатора від сторін і допомагає вести процес із збереженням рівноцінного балансу сил.

Конфіденційність — створює безпечний простір для спілкування та спільного пошуку рішення.

Самовизначення — підвищує рівень виконуваності рішень, знайдених у процесі медіації.

КОЛИ КОРИСНА СІМЕЙНА МЕДІАЦІЯ?

У процесі сімейної медіації сторони можуть порозумітися з таких питань:

- мирного розлучення;
- способів утримання, виховання та розвитку дитини її матір'ю та батьком;

- врегулювання конфліктів між батьками та дітьми (підлітками або повнолітніми);
- опіки та піклування;
- врегулювання конфліктів між усиновлювачами та усиновленими;
- сімейних особистих та майнових конфліктів у розширеній родині;
- при розподілі спадщини;
- конфліктів у сімейному бізнесі;
- інших конфліктів у сімейних відносинах.

Сімейна медіація не є універсальним способом врегулювання конфліктів і не завжди є можливою або доречною. Наприклад, у випадках, коли одна сторона, нарко- або алкозалежна, є недієздатною.

ЯКІ ПЕРЕВАГИ СІМЕЙНОЇ МЕДІАЦІЇ?

Для порівняння різних способів вирішення спорів розглянемо таблицю, наведену нижче.

Критерій порівняння	Загальний розгляд (суд, консультування)	Медіація
Кут розгляду	Сторони конфлікту розглядаються як суперники	Сторони – рівноправні учасники, враховуються інтереси кожного та відшуковуються спільні інтереси
Опосередкованість/ безпосередність	Суть конфлікту формулюється юристами, які виступають представниками своїх клієнтів при розгляді спору, з використанням юридичних термінів та оборотів	Сторони особисто описують наявні проблеми своїми словами, спілкуючись безпосередньо та через медіатора
Вплив на конфлікт	Приводить до ескалації конфлікту та погіршенню або руйнуванню стосунків. У центрі уваги – минулі образи та проступки	Сприяє налагодженню діалогу, нормалізації спілкування та збереженню конструктивних стосунків. Сторони відшуковують способи неконфліктного спілкування як на час медіації, так і на майбутнє

Критерій порівняння	Загальний розгляд (суд, консультування)	Медіація
Тривалість	Займає багато часу, може тривати роками	Залежно від готовності сторін домовлятись: години, дні або кілька місяців
Вплив третіх осіб на результат	Сторони у всьому покладаються на адвокатів та консультантів, а тому залежать від їх фаховості та порядності	Саме сторони є активними учасниками процесу та впливають на його перебіг і результат
Рішення та його виконання	Рішення приймається та нав'язується судом. Є переможці і переможені. Результат не завжди передбачуваний. Виконується, як правило, в примусовому порядку	Сторони розглядають усі можливі варіанти рішень та приймають лише те, яке влаштовує та відповідає інтересам усіх учасників домовленостей
Вартість	Значні витрати під час судового розгляду справи та звернення рішення до примусового виконання, а також на професійну правничу допомогу. Тягар витрат несуть сторони. При розгляді справи можуть компенсуватися сторони, на користь якої постановлено рішення, за рахунок іншої сторони	Витрати на медіацію значно нижчі та сплачуються сторонами порівну або за домовленістю. Можливі додаткові витрати на юриста та нотаріуса для фіксування рішення, ухваленого в процесі медіації у вигляді цивільно-правової угоди або мирової угоди в суді

ЯК ВІДБУВАЄТЬСЯ СІМЕЙНА МЕДІАЦІЯ?

Сімейна медіація є гнучким процесом, отже, не має чітко прописаного та обов'язкового регламенту. Однак, як і інші види переговорів, сімейна медіація має логічні етапи, які дозволяють дійти ефективного вирішення конфлікту.

Метою медіації є допомога сторонам у знаходженні взаємоприйнятних рішень і врегулювання спору.

Важливо звернути увагу на те, що сімейна медіація — важкий та емоційно наповнений процес як для сторін, так і для медіатора. Тому, за загальним правилом, із сімейними конфліктами медіатори працюють у парах ко-медіаторів. Це дає змогу сторонам бути почутими, а процесу — найбільш ефективним.

1. Попередній етап

На цьому етапі ко-медіатори знайомляться зі сторонами, дають змогу сторонам зрозуміти, що таке сімейна медіація, основні правила та принципи процесу, її переваги перед іншими способами розв'язання конфлікту, допомагають з'ясувати сторонам, чи готові вони до вступу в медіацію і чим цей процес може бути корисним у саме цьому, конкретному випадку.

Як це відбувається?

Отримавши замовлення від однієї із сторін на проведення медіації, медіатори зв'язуються з другою/іншими сторонами конфлікту, замовником і пропонують провести попередню індивідуальну зустріч для знайомства з медіацією та медіаторами.

Ця зустріч завжди проходить в індивідуальному порядку.

Найважливіше на цьому етапі — створення безпечного простору, який дасть змогу людині прислухатися до себе та вирішити, чи потрібна йому медіація. Це рішення має бути абсолютно добровільним, з усвідомленням того, що мирне вирішення конфлікту — найцінніша можливість відновити спілкування та вирішити накопичені питання.

У межах цього етапу ко-медіатори також збирають попередню інформацію про наявний конфлікт та його учасників, для розуміння медіабельності цього конкретного випадку.

За допомогою медіатора визначаються теми, важливі для обговорення, ретельно пояснюється, що із сказаного може бути відтворено в присутності іншої сторони/сторін, враховуючи принцип конфіденційності, з'ясується можливість проведення спільної зустрічі.

Мета цього етапу — дати змогу людині висловитися, бути почутою, згадати всю історію загалом, враховуючи, що заздалегідь люди, які перебувають у конфлікті, так зосереджені на образах, що взагалі не можуть відтворити, з чого все розпочалося і як вони опинилися в цій точці; а також зрозуміти, що таке медіація і чим вона може бути корисна для вирішення їх конфлікту.

На завершення: у разі отримання згоди всіх сторін конфлікту на вступ у сімейну медіацію сторонам дається змога ознайомитися з Договором на проведення медіації, яким визначаються права та обов'язки учасників, зокрема — правила конфіденційності процесу тощо.

2. Початковий етап

Включає в себе підписання договору, вступне слово ко-медіаторів, збір даних, з'ясування позицій сторін, визначення тем для обговорення.

Як це відбувається?

Зазвичай такі зустрічі носять спільний характер. Після підписання Договору та вступного слова ко-медіаторів, у межах якого вони нагадують про основні правила та принципи медіації, можливий формат зустрічей та інші організаційні питання (тривалість сесій, їх регулярність тощо), сторонам надається нагода повно та розгорнуто висвітлити своє бачення конфлікту.

Взагалі, формат медіаційних зустрічей може бути як спільний, так і індивідуальний. Водночас у сімейній медіації найбільш продуктивним та результативним є формат саме спільних зустрічей.

Чому? Тому, що особливістю сімейної медіації є вирішення конфлікту між членами сім'ї, і особливість ця пов'язана з тим, що члени сім'ї заздалегідь змушені будуть спілкуватися й надалі. Це не бізнес-партнери, які після вирішення конфлікту можуть більше ніколи не зустрітись. Сімейні відносини пов'язують нас назавжди, що необхідно усвідомлювати сторонам конфлікту.

— Чоловік і жінка, після розлучення, залишаються батьками своїх дітей, і це їх зобов'язує надалі спільно вирішувати багато питань щодо виховання дітей та постійно спілкуватися.

— Батько та підліток, які не можуть знайти спільну мову, обов'язково переживуть цей важкий для обох період становлення дитини, тому важливо зберегти повагу один до одного для можливості надалі залишатися в колі сім'ї.

— Один із спадкоємців може отримати сімейну реліквію за рішенням суду, але назавжди позбавитися можливості сісти за святковий стіл зі своєю родиною, бути підтриманим своєю великою сім'єю, коли знезацька опиниться в скрутному становищі.

Отже, формат спільних зустрічей — найважливіша обставина для ефективного вирішення спору.

Як це відбувається?

Сторони зустрічаються в одному приміщенні з ко-медіаторами. Кожній стороні надається рівний проміжок часу для того, щоб розповісти свій погляд на конфлікт. Це необхідно для того, щоб інша сторона могла побачити погляд та почути відчуття іншого щодо конфлікту.

Потім визначаються теми та їх пріоритизація, тобто що є найбільш актуальним для вирішення, з чого треба розпочати переговорний процес.

3. Дослідження інтересів кожного учасника конфлікту та з'ясування потреб, що приховані за виявленими інтересами

Під час медіації дослідження інтересів є найважливішим ресурсом для вирішення конфлікту і досягнення згоди між сторонами. Високий рівень виконання рішень, досягнутих у процесі медіації, забезпечується за рахунок пошуку спільних і взаємних інтересів сторін та ухвалення рішень, які оптимально задовольняють інтереси кожного учасника.

4. Пошук можливостей та ідей для вирішення

Цей етап є досить креативним. Він спонукає сторін самостійно знаходити варіанти рішень, з урахуванням потреб усіх учасників. Завдяки проведеній на попередніх етапах роботи ко-медіаторів сторони вже по-іншому дивляться на ситуацію, чують один одного, ретельно підбирають вислови під час спілкування, що дає змогу ефективно та динамічно просуватися вперед, розшукуючи нові опції для вирішення всіх питань, які потребують цього.

5. Угода

Напрацьовані варіанти рішень за допомогою ко-медіаторів перевіряються на реалістичність та можливість виконання. Доповнюються та обробляються деталі й формується остаточне рішення, яке задовольняє всіх учасників.

На бажання сторін — домовленості викладаються у вигляді письмової або усної угоди.

На етапах 4 і 5 можуть бути залучені фахівці (експерти) для підготовки договору. Особливо це корисно, коли такий договір подається до суду як мирова угода.

ЯК ВИРІШУЄТЬСЯ ПИТАННЯ ІЗ ДІТЬМИ? ЧИ БЕРУТЬ ВОНИ УЧАСТЬ У МЕДІАЦІЇ?

Під час розлучення у батьків стільки проблем, які потребують вирішення, що вони не завжди здатні подумати про те, що цієї миті переживають їхні діти.

Батьки часто розпочинають **звинувачувати один одного** в тому, як реагують їх діти на те, що відбувається між батьками. Прихована чи явна критика змушує людей захищатися й чинити опір. Коли батьки постійно намагаються звинувачувати і шукати помилки в поведінці один одного, негативні реакції дітей виявляються сильнішими, і батьки часто втрачають упевненість, що можуть допомогти своїм дітям.

Часто батьки після розлучення борються за дітей як за об'єкти власності, які можна «виграти» або «програти» в результаті судового процесу, що сприяє загостренню і продовження конфліктів між батьками тоді, коли дітям найбільше потрібні підтримка та взаємодія батьків.

Сімейний медіатор, працюючи із шлюборозлучними справами, направляє увагу батьків на **інтереси дітей**. Наприклад, порушує питання, що саме дитина знає про розлучення батьків. Діти додують усе, про що не знають, і часто їхні думки значно гірші, ніж правда. Діти відчують та спостерігають зміни і, за умови браку пояснень, можуть не розуміти джерело свого напруження, відчувати дезорієнтованість, страх, недовіру до власних відчуттів. Дитина, яка не знає, що з нею відбувається, буде почуватися гірше, ніж та, якій пояснили ситуацію відповідно до її віку, навіть у тих випадках, коли правда болюча.

Дитина відчуває потребу в продовженні любові своїх батьків.

Важливо, щоб батьки не заперечували любов один до одного, яка була раніше в момент народження дитини та любов кожного з них до дитини. Оскільки в момент розставання батьків дитина вважає, що батьки, які більше не люблять один одного, більше не люблять і дитину, як частину другого з батьків у ньому, тобто люблять лише частину себе в цій дитині.

Розлучення батьків завдає багато страждань дітям, і їм з цим треба жити. Через ці страждання діти можуть зробити життя своїх батьків нестерпним, тобто змусити батьків страждати у відповідь. І в цих ситуаціях важливо, щоб хтось сказав дитині, що, незважаючи на те, що його батьки розійдуться, тато залишиться татом, а мама — мамою.

Найважчим періодом для дітей є час фактичного розставання, а не розлучення їхніх батьків. При розставанні спілкування між батьками порушується, і діти не розуміють, що відбувається. Вони перелякані й розгублені. Діти, які пережили розлучення батьків, частіше, ніж діти з повних сімей, мають проблеми зі здоров'ям (перш за все йдеться про психосоматичні розлади) і потребують додаткової допомоги в школі.

Те, як батьки поведуться в складний період розірвання стосунків і як вони пояснюють дітям зміни, що відбуваються у сім'ї, — впливає на довгострокові наслідки цих змін для дитини. Важливими чинниками також є тривалість конфлікту між батьками й те, наскільки батькам вдається враховувати потреби дітей під час змін у сім'ї.

Подружжя часто визнають, що вони дуже мало знають про процедуру розлучення і не розуміють, як організувати виконання своїх батьківських обов'язків після нього. Багато усвідомлюють, що нездатні ефективно спілкуватися один з одним і ухвалювати розумні рішення на ранніх етапах розлучення, коли відчують найбільший стрес. Якщо ж під час і після розлучення батьки можуть взаємодіяти один з одним і продовжують спільно виконувати свої батьківські обов'язки, дітям набагато легше пережити розлучення.

Перед дітьми, вимушеними пристосовуватися до розлучення або розставання батьків, стоять складні психологічні завдання, наприклад:

- необхідність змиритися з розривом між батьками;
- необхідність відокремити свій світ від розлучення батьків та пов'язаних із цим страждань і повернутися до звичного способу життя;
- необхідність впоратися з втратою;
- необхідність впоратися з власним гнівом і перестати звинувачувати себе;
- необхідність прийняти неминучість і незворотність розставання або розлучення;
- необхідність відродити реалістичні надії на встановлення надійних взаємовідносин у майбутньому.

Сімейна медіація — це процес, в якому беруть участь сім'ї при переході від однієї структури сім'ї до іншого: вона націлена на сприяння спілкуванню та ухваленні рішень, а також на відновлення взаємин між партнерами.

У сімейну медіацію можуть залучатися діти для того, щоб їм допомогти впоратися з усіма труднощами шлюбнорозлучного процесу батьків, а також врахувати інтереси дітей при ухваленні рішень у процесі медіації.

Пряме консультування дітей проводиться акредитованим сімейним медіатором з роботи з дітьми за обоюсторонньої згоди батьків. На практиці пряме консультування дітей часто є поворотним моментом у справі. Почувши, що саме непокоїть дитину і що для дитини важливо, батькам легше зосередитись на потребах дитини та задоволенні її потреб, а також спробувати мирно вирішити конфлікт.

ЧИ ДОПОМАГАЮТЬ МЕДІАТОРИ ПАРАМ РОЗІЙТИСЬ?

Сімейні конфлікти завжди різні. Дехто вже звернувся з позовом до суду, а дехто тільки збирається, розмірковуючи і вдень, і вночі, яким чином діяти. У будь-якому випадку поняття «розійтись», «розлучитись» набагато ширші, ніж просто поставити «штамп у паспорті» про розлучення. Перебуваючи в епіцентрі конфлікту, пара не може тверезо надати оцінку ситуації. Особливо якщо є діти та мета кожного з подружжя – це спричинити біль іншому, зробивши це свідомо чи несвідомо. При цьому другий, як правило, захищається, а отже, перебуває у «стані афекту». Немає довіри, сварки, лемент, дії на зло іншому – усе це лише закручує нестерпність буття та бажання зникнути, викинути все це з голови.

Медіатор – людина, яка знає, як поводити себе в конфлікті інших осіб та безоціночно, за допомогою спеціальних технік комунікації і навичок, допомагає відродити крихти довірливого спілкування між сторонами. Він почує та донесе до другої сторони потреби, істинні інтереси один одного. Що означає – поступово збудувати особливий міцний місток, по якому кожна із сторін зможе сміливо переходити на обидві сторони річки нового життя.

Тому, дійсно, медіатори допомагають сторонам розійтись, лише якщо з такою метою сторони прийшли до медіатора. Завдяки медіації кожен з подружжя усвідомить усі питання, які необхідно їм буде вирішити у зв'язку з розлученням. Кожен буде готовий знайти рішення, які прийнятні для нього, для другої сторони, та готовий добровільно виконати їх навіть без рішення суду. Після цього всі судові, юридичні тягби вирішуються швидко й комфортно для кожної із сторін.

ЧИ НАМАГАЮТЬСЯ МЕДІАТОРИ ПРИМИРИТИ ПАРИ?

Одним з принципів медіації є нейтральність медіатора, тобто безоціночність до дій кожної із сторін, що призвели до конфлікту. Медіатору важливі почуття, які відчують сторони, озвучуючи глибинні інтереси, які завжди ховаються за проголошеною позицією в сімейному спорі. Завдяки участі в процесі медіації кожна із сторін чарівним чином відкриває для себе свої інтереси та бажання, про які навіть не думала, оскільки була зайнята «захисною реакцією» на дії та слова іншого з подружжя. Крім того, пара починає чути потреби другої сторони, часто буває, що питання для обговорення, з якими вони прийшли в медіацію, вже неважливі, а порушуються інші, більш глибинні теми для обговорення.

Все зазначене призводить до того, що пара спокійно виходить з конфлікту та напряму без нервування може домовлятися з питань, що виникають. Трапляється й протилежне, коли пара стає зрілою, їх союз поновлюється та стає ще міцнішим.

Примирення сторін однозначно не є прямим завданням медіатора, однак фактично, у результаті медіації, сторони примиряються саме з тих конфліктних питань, з якими прийшли до медіатора.

ЧИ Є МЕДІАЦІЙНІ УГОДИ ЮРИДИЧНО ОБОВ'ЯЗКОВИМИ ДЛЯ ВИКОНАННЯ?

Медіаційна угода (документ, що сторони скріплюють своїми підписами) є наслідком врегулювання спору за допомогою кваліфікованого нейтрального посередника — медіатора. У цьому документі сторони сформулювали домовленості, що досягненні ними на добровільних засадах, захищаючи насамперед свої права та інтереси і враховуючи права та інтереси другої сторони, та якщо у пари є дитина — знову ж таки насамперед її потреби та інтереси. Медіаційна угода являє собою цивільно-правову угоду та виконується на засадах добровільності та сумлінності, тобто кожна із сторін особисто зацікавлена виконати умови, прописані в угоді, щоб друга сторона виконувала свої. Достатньо високий рівень добровільного виконання таких угод викликаний природою та принципами самого процесу прийняття сторонами умов договору. Медіація дозволяє сторонам на умовах рівності прав знайти такі способи виходу із важкої ситуації, які максимально відобразять їх потреби та дозволять реалізувати інтереси.

Таким чином, якщо розглядати медіаційну угоду в розрізі особистої зацікавленості сторін щодо чесного виконання її умов, то необхідність будь-якого іншого юридичного завершення домовленостей сторін просто відпадає.

Однак якщо у сторін є така необхідність, то домовленості сторін можуть бути затверджені у вигляді мирової угоди в суді (у випадку, коли одночасно з медіацією проходять судові процеси) та прописані в рішенні суду. У зв'язку зі специфікою медіації сторони в процесі розв'язання спору можуть домовитись із будь-яких питань, у тому числі з обставин, які знаходяться за межами заявлених у суді вимог. Крім того, медіаційну угоду (як і будь-який правочин) можливо посвідчити нотаріально, ставлячи підписи в кабінеті нотаріуса.

Якщо ж питання про юридичну обов'язковість від самого початку ставиться таким чином: «А що мені буде, якщо я його не буду виконувати?», то сторонам точно не в медіацію.

СКІЛЬКИ ЧАСУ ЗАЙМАЄ МЕДІАЦІЯ? ЧИ ДОСТАТНЬО БУДЕ ОДНІЄЇ ЗУСТРІЧІ?

Сімейна медіація розпочинається з попередніх зустрічей з кожною із сторін. За одну-дві години зустрічі клієнт та медіатор доходять розуміння, чи є медіація оптимальним інструментом врегулювання такого конфлікту та які теми необхідно передусім обговорити на спільній зустрічі. Подальший процес медіації рухається з тією швидкістю, з якою готові працювати учасники. Найімовірніше, сторонам необхідно від трьох до шести спільних зустрічей. Між сесіями, як правило, минає близько тижня. Так відбувається, щоб у проміжках між зустрічами учасники встигали протестувати попередні домовленості в реальному житті. Наприклад, наскільки для всіх оптимальний новий формат зустрічей дитини з тим з батьків, який проживає окремо. Врегулювання сімейного конфлікту за одну зустріч — це виняток, але так теж буває. Таким чином, за тривалістю зазвичай врегулювання сімейного спору займає від одного до двох місяців.

ЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ АДВОКАТА В СІМЕЙНІЙ МЕДІАЦІЇ?

Коли виникають сімейні спори, одна чи обидві із сторін звертаються до адвоката для надання правової допомоги при вирішенні вже існуючого спору чи можливих спорів у майбутньому.

Сторони майже завжди розглядають ситуацію, яка в них склалася, як конфлікт, який можна вирішити лише в судовому порядку або іншому немирному режимі. Сторонам так здається, адже вони бачать ситуацію емоційно забарвлено. І нібито все багато разів було обговорено, але безрезультатно. Або ж, навпаки, сторони не можуть розпочати діалог.

Адвокат першопочатково як сторона відсторонена, яка володіє достатнім обсягом юридичних, психологічних знань та досвідом, здатен зрозуміти із інтерв'ю з клієнтом, чи можна вирішити конкретний спір мирно та запропонувати стороні медіацію, а іноді навіть допомогти із пошуком медіаторів.

Звісно ж, це необхідно робити уважно, коректно та екологічно як щодо клієнта, так і другої сторони спору, щоб ніхто не подумав, що адвокат намагається таким чином не займатися справою клієнта чи обхитрувати другу сторону, призначивши «своїх» медіаторів. Важливо пояснити клієнту всі переваги мирного вирішення спору та навести аргументи самого адвоката щодо доцільності, щонайменше, почати вирішення спору за допомогою медіації.

Таким чином, адвокат може бути фактичним ініціатором медіації.

Крім того, адвокат може виступати як консультант у медіації, адже під час процедури медіації сторони часто потребують інформаційної підтримки стосовно нормативних можливостей кожної із сторін у медіації.

На запрошення сторін чи медіатора, зі згоди всіх учасників процедури медіації та медіатора, адвокат може бути залучений до медіації та надати необхідну допомогу чи консультацію. Особливо корисним адвокат є при обранні форми закріплення домовленостей сторін у медіації та може допомогти обрати найбільш ефективну форму документа, щоб виконання домовленостей сторін не залежало від вад форми їх закріплення та не було спокусою сторонам до невиконання домовленостей у медіації.

Варто пам'ятати, що адвокат не є стандартним учасником медіації, повинен враховувати темп, правила медіації та не порушувати медіаційної логіки щодо ухвалення рішення саме сторонами медіації,

а не третіми особами, тобто необхідно стримувати свої адвокатські звички до захисту сторони в класичному розумінні цього слова.

Адвокат стосовно медіації повинен діяти як лікар за принципом — не зашкодь!

ПРИКЛАДИ КЕЙСІВ

Кейс 1

Щодо визначення графіка зустрічей із дитиною

Після розлучення батькам Іванни, якій виповнилося 7 років, Юлії та Кирилу не вистачає часу, яке вони використовують для спілкування з донькою кожен окремо. Бачитися разом не дозволяють сварки, що виникають між ними при кожній зустрічі. Кирило звернувся до районної Служби у справах дітей із заявою про збільшення кількості днів із трьох до чотирьох, в які дитина ночувала б у нього. Юлія не бачить у цьому користі для доньки, крім того, має низку зустрічних питань та вимог до Кирила. За перші дві зустрічі батьками досягнуто домовленостей з усіх спірних питань, крім графіка перебування дитини в тата. Медіація уповільнилась. За згодою обох батьків з Іванною була проведена індивідуальна консультація, що стало переломним моментом у процесі. З'ясувалося, що Іванна хоче бачитися із кожним з батьків, але фізично втомлюється від переміщень та плується, коли й де вона ночує.

Після з'ясування такого факту батьки дійшли згоди, що Іванна ночує в тата з четверга до суботи, замість понеділка, середи та п'ятниці. За рахунок того, що дні зустрічей ідуть поспіль, спілкування для тата стало більше, а переміщень та тривоги для дівчинки — менше. Всі свої домовленості сторони оформили письмовим договором.

Кейс 2

Щодо аліментів і побачень

Розлучення Марини і Руслана відбувалося болісно для всіх учасників. Руслан мав алкогольну залежність, не витримуючи руйнування стосунків з Мариною та донькою. Марина була виснажена необхідністю самій фінансувати та доглядати доньку, яка має особливості розвитку, потребує постійних лікувань, занять із спеціалістами та з мамою. За кілька років після розлучення Руслан опанував себе, відновив соціальне життя, знайшов гарну роботу, познайомився з майбутньою дружиною і прагнув відновити стосунки з донькою. Марина досі була виснажена роботою, доглядом та лікуванням доньки, віком 10 років, та неможливістю подбати про себе багато років поспіль.

Руслан звернувся до Служби у правах дітей для визначення способу участі у вихованні дитини, адже на той момент зустрічі відбувались рідко і проходили виключно в присутності матері.

Марина звернулась до суду для призначення аліментів у розмірі 2000 грн.

У процесі медіації сторони висловили жаль щодо того, що не склалось їхнє спільне життя. Руслан попросив вибачення за те, що не міг гідно забезпечувати родину тоді, коли страждав на алкогольну залежність та поки відновлював фінансову спроможність. Сторони детально розглянули витрати Марини та те, яким чином Руслан може допомагати родині. Також вдалося зрозуміти, що саме не дозволяє Марині відпускати доньку для зустрічей з Русланом, та знайти прийнятний варіант для них обох.

У результаті медіації сторони домовились:

- крім 2000 грн. офіційних аліментів, Руслан буде фінансувати 50 % витрат на доньку (у середньому 6000 грн. на місяць);
- Руслан долучатиметься до лікування доньки, водитиме до лікаря за потреби;
- зустрічі Руслана з донькою будуть відбуватися без присутності матері та поступово збільшуватися за тривалістю.

За півроку після завершення медіації сторони підтвердили, що домовленості виконуються.

Кейс 3

Про визначення місця проживання дитини

Після розлучення Тетяни і Дмитра 5 років тому донька Софія жила з мамою. За 4 роки до медіації Тетяна з донькою мали залишити свою домівку на тимчасово окупованій території та переїхати до Києва. Дмитро також вже більше трьох років проживав у Києві. За місяць до звернення батька до медіації із запитом про визначення місця проживання з ним донька Софія, віком 11 років, переїхала до нього за власним бажанням у зв'язку з конфліктами з матір'ю. Дмитру доводилось півтори години везти її до школи щодня, тому для нього було важливо, щоб з нового навчального року донька перевелася до школи, розташованою ближче до його домівки. Тетяна вбачала у чоловікові зрадника, і рішення доньки для неї також стало несподіваним та болісним. Було залучено медіатора для консультації з дитиною. Після консультації дівчинка змогла сама обговорити з мамою своє рішення та знайти слова для повідомлення свого бажання й далі жити з татом. Мама змогла врахувати бажання доньки та перейти до обговорення обставин зміни місця проживання.

У процесі медіації було обговорено особливості лікування та піклування, яке мама вважає важливим підтримувати, вибір школи, графік зустрічей із мамою, побачення з бабусями та дідусями, відпустки та виїзд за кордон з донькою кожного з батьків, аліменти. Також Тетяна працювала над пошуком нових форм реалізації піклування про доньку та своєї ролі як матері.

Кейс 4 **Про розподіл майна**

Віктор звернувся до медіаторів із проханням допомогти розділити майно зі своєю колишньою дружиною Ольгою, з якою він розлучився майже 5 років тому і весь цей час перебував у судових спорах із майнових питань. Складність поділу майна полягала в тому, що під час шлюбу воно було оформлено на різних родичів сім'ї, тому зараз жодне рішення суду не задовольняло потреби кожної конфліктуючої сторони. Ця війна за майно перейшла на стосунки батька із сином-підлітком, який останнім часом підтримує матір і відмовляється від зустрічей із батьком.

Після двох попередніх зустрічей обидві конфліктуючі сторони дали згоду на участь у процесі медіації, де основним питанням для обговорення було питання розподілу майна. На спільній зустрічі було знайдено рішення, яке задовольняє обидві сторони, і укладено домовленість про те, що матір сприяє налагодженню стосунків батька із сином. Ця домовленість про розподіл майна була нотаріально закріплена і виконана протягом наступних двох тижнів.

Розділ 1.2

Переговори як альтернативний судовому, мирний спосіб вирішення сімейних спорів

До найпоширеніших і традиційних способів альтернативного вирішення спорів, які нині застосовують в Україні, належать переговори.

Переговори історично та хронологічно в разі виникнення конфлікту є першим способом його вирішення, що відіграє велику роль у правовому обороті, особливо в приватноправових відносинах, до яких відносяться і сімейні.

Переговори в первинному вигляді не передбачають залучення незалежної особи до вирішення сімейного спору або розв'язання конфлікту.

Переговори — це самостійний спосіб вирішення спорів і водночас структурно невіддільний складовий елемент майже будь-якого способу вирішення спорів. Якщо коротко, переговори — це діалог сторін.

ЧОМУ ВАРТО ВДАВАТИСЯ ДО ПЕРЕГОВОРІВ ЯК СПОСОБУ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ?

У разі виникнення конфліктної ситуації її учасники опиняються в ситуації вибору: або діяти на власний розсуд, незалежно від іншої сторони, або спільно з контрагентом — намагаючись досягти згоди. Діючи в режимі протиборства, сторони втрачають час, сили та ресурси, разом опиняючись в різній мірі, але у збитковому становищі.

В сімейних відносинах, особливо в разі наявності дітей, діяти на власний розсуд майже неможливо, адже це чинить суттєвий негативний вплив на дитину та спільні інтереси сторін спору. А інтереси в сімейному спорі можуть бути найрізноманітнішими, а саме: майновими, батьківськими, моральними, ресурсними, репутаційними і так далі.

Готовність сторін розпочати переговори засвідчує те, що сторони не втратили здатності до конструктивного діалогу, мають бажання і можуть самостійно врегулювати всі розбіжності без стороннього втручання. А це сигнал для адвоката не втрачати час і підсилити миру

взаємодію сторін спору та знайти разом із сторонами найбільш вигідне та ефективне рішення.

ПЕРЕВАГИ ПЕРЕГОВОРІВ ПЕРЕД ІНШИМИ СПОСОБАМИ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНОГО СПОРУ

Переговори відіграють центральну роль у врегулюванні спорів, тому є одним із найдоступніших та найефективніших самостійних способів вирішення спорів, альтернативним судовому розгляду.

Крім того, переговори іноді потрібні саме для з'ясування характеру взаємовідносин, налагодження діалогу, який було втрачено в ході сімейного конфлікту.

Можна виділити такі переваги переговорів як способу альтернативного вирішення сімейних спорів:

- істотне скорочення строку розгляду і вирішення спору, оскільки сторони самостійно призначають проведення переговорів, немає необхідності дотримуватись процесуальних строків, вимог, процедур, в тому числі не потрібно ознайомлювати з обставинами справи особу-посередника — суддю, медіатора (якщо переговори проходять без посередника), що також потребує додаткового часу тощо;

- зниження витрат, пов'язаних із вирішенням спору, оскільки залучення посередника завжди потребує додаткових витрат, не кажучи все про витрати на судовий розгляд;

- спрощена процедура розгляду справи, оскільки сторони самостійно визначають процедуру проведення переговорів, вони не зв'язані процесуальними нормами;

- конфіденційність переговорів більша, ніж під час застосування інших способів альтернативного вирішення спорів, не кажучи вже про судовий розгляд, оскільки виключає ознайомлення з обставинами справи незалежних осіб;

- безпосередня взаємодія сторін дає змогу якнайкраще з'ясувати їх позиції та ухвалити взаємоприйнятне рішення;

- можливість для сторін максимально контролювати різні аспекти своєї взаємодії, у тому числі самостійно встановлювати часові межі й межі обговорення, впливати на процес переговорів і на їх результат, визначати рамки угоди;

- можливість виробити таку угоду, яка задовольняла б кожную зі сторін і дала можливість уникнути тривалого судового розгляду, що може закінчитися програшем однієї зі сторін;
- потенційне скорочення кількості справ, що розглядають у суді (зменшення навантаження на судову систему), а якщо сторони все ж змушені звернутися до суду, їх відносини завдяки проведеним переговорам з багатьох обставин вже з'ясовані і часто є можливість обрати для себе більш швидкий спосіб вирішення формального вирішення спору (окреме провадження при розірванні шлюбу, укладення договорів про поділ майна подружжя, аліментні договори тощо);
- крім того, переговори іноді потрібні саме для з'ясування характеру взаємовідносин;
- уникнення репутаційних ризиків;
- налагодження взаємовідносин, взаємної поваги між різними членами сім'ї, що є необхідним для остаточного вирішення сімейного конфлікту.

ЯК ПРАЦЮЮТЬ ПЕРЕГОВОРИ ПРИ МИРНОМУ ВИРІШЕННІ СІМЕЙНОГО СПОРУ?

Важливою особливістю переговорів є залежність учасників один від одного, тому їх зусилля спрямовані на спільний пошук шляху вирішення наявного між ними протиріччя.

Таким чином, функціональне призначення переговорів полягає не у встановленні права, а у пошуках компромісу задля задоволення спільного інтересу і досягнення спільної мети.

Переговори – вид спільної з партнером діяльності, як правило, спрямованої на вирішення проблеми, яка завжди припускає, принаймні, двох учасників, інтереси яких частково збігаються, а частково – розходяться.

Такий частковий характер збігу і розходження інтересів має принципове значення, оскільки в інших випадках йдеться про зовсім інші види взаємодії: за повного збігу інтересів сторін обговорення не потрібно, учасники просто переходять до співробітництва, а за повної їх розбіжності спостерігається конкуренція, змагання, протидія, конфронтація.

Таким чином в разі можливої комунікації сторін конфлікту вони вступають в переговори без допомоги сторонніх осіб, це так звані прямі переговори.

Також існують переговори за участю посередника. Адвокат може виступати таким посередником, що часто сильно спрощує вихід із конфлікту та скорочує час перебування в ньому.

Встановленого нормативно чи іншим способом регламенту проведення переговорів не існує, це особлива індивідуальна процедура у кожному конкретному випадку, і сторонам необхідно самим визначитися із форматом переговорів, всіма організаційними моментами, способом фіксації досягнутих домовленостей, щоправда, в цьому їм може допомогти адвокат.

ЯКІ ЗАВДАННЯ ТА РОЛЬ ВИКОНУЄ АДВОКАТ У ПЕРЕГОВОРАХ?

Перебуваючи у сімейному спорі, сторони досить часто звертаються до сімейного адвоката за допомогою у наданні юридичних послуг при супроводі сімейного спору та особливо для розгляду спору у суді.

Досить часто сторони вбачають у адвокаті лише інструмент при спілкуванні із судом та підготовці документів до суду, але в концепції мирного вирішення спору адвокат, імовірно, провідир до альтернативного судовому, тобто мирного вирішення сімейного спору.

На початкових стадіях комунікації стосовно сімейного спору, який вже має місце або може виникнути у перспективі, адвокат виступає для сторони, що до нього звернулася, як порадник, консультант, який надає стороні необхідну інформацію стосовно передбачених законом можливостей у конкретному спорі виходячи із фактичної ситуації клієнта.

Далі разом із стороною адвокат буде розробляти стратегію вирішення сімейного спору, і саме в цей момент на правах консультанта та спеціаліста, якому довіряє свої проблеми клієнт, адвокат має можливість запропонувати спробувати вирішити сімейний спір мирно, альтернативно примусовому вирішенню спорів, пояснюючи всі переваги такого процесу та формальні гарантії життєздатності домовленостей, які будуть досягнуті в ході мирного вирішення спору.

В першу чергу адвокат має бути ініціатором переговорного процесу для сторін, має запропонувати сторонам спробувати мирно вирішити конфлікт чи спір.

Відповідно на прохання сторін адвокат може виступити організатором переговорів та допомогти сторонам сісти за стіл переговорів як у прямому, так і в переносному значенні. Адвокат допомагає визначити регламент та правила проведення переговорів, забезпечивши можливість поговорити спокійно на нейтральній території.

Окрім того, адвокат як посередник в ході переговорів часто виконує навігаційну роль для обох сторін, звертаючи увагу на регламент переговорів, щодо якого домовились сторони попередньо, повертає сторони до переговорного процесу в разі його переривання, пропонує зробити перерву для зниження градусу напруги, якщо це необхідно, тощо.

Також в ході переговорів адвокат може виступати консультантом на прохання сторін, надаючи об'єктивну інформацію кожній зі сторін щодо закріплених в законодавстві норм із того чи іншого питання, якщо це необхідно для продовження переговорів чи зміни динаміки в переговорах.

Коли переговори дійдуть свого логічного завершення, адвокат допомагає сторонам закріпити домовленості та обрати потрібний вид та належну форму документа, який буде фіксувати домовленості сторін та забезпечувати їх виконання.

ЧИМ ЗАКРІПИТИ РЕЗУЛЬТАТ ПЕРЕГОВОРІВ ЯК СПОСОБУ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНОГО СПОРУ?

В залежності від потреби вирішення конкретного сімейного спору або конфліктної ситуації в сімейних відносинах результат переговорів може бути закріплено різними документами. Розглянемо їх нижче.

Для формального закріплення ходу переговорів та їх результату складають протокол переговорів із можливістю підписати протокол всіма сторонами переговорів та посередником, якщо такий брав участь у врегулюванні спору.

Серед договорів, які укладаються за результатами переговорів при вирішенні сімейних спорів, можуть бути:

1. Шлюбний контракт — врегульовує майнові та немайнові відносини подружжя, особливості користування спільним майном та інші питання сімейного побуту.

2. Договір про поділ майна подружжя — врегульовує майнові питання подружжя.

3. Аліментний договір — врегульовує питання матеріального забезпечення подружжя та дітей.

4. Договір про участь у вихованні дітей — врегульовує питання визначення місця проживання дітей подружжя, питання участі у вихованні дітей кожного із подружжя, регламент зустрічей із дітьми того із подружжя, який із ними не проживає, питання утримання дітей, набуття ними освіти, питання безпеки та здоров'я дітей подружжя тощо.

Переліченими документами можуть врегульовуватися всі питання сімейних відносин як матеріального так і нематеріального характеру, щодо яких вже є спір, або задля уникнення такого.

Перелічені договори укладаються у нотаріальній формі, окрім договору про участь у вихованні дітей, який може бути укладено у письмовій формі, хоча для забезпечення виконання вказаного договору більш доцільно укладати і його також у нотаріальній формі.

Розділ 1.3

Врегулювання спору за участю судді

Судова система України, інтегруючи європейські стандарти правосуддя, поступово втілює нові інструменти вирішення спорів. У 2017 році глава «Врегулювання спору за участі судді» з'явилася в трьох кодексах — Цивільному процесуальному, Господарському процесуальному та Кодексі адміністративного судочинства.

На сьогодні зазначений вид розв'язання спорів є новим і з обережністю сприймається професійною юридичною спільнотою, в тому числі адвокатами та суддями.

У цьому розділі у формі запитань і відповідей надається огляд одного із способів мирного вирішення сімейних спорів: врегулювання спору за участі судді в цивільному провадженні. Зазначений інструмент вирішення спорів регламентований главою 4 розділу III Цивільного процесуального кодексу України. Цей розділ Методичних рекомендацій має практичну спрямованість і покликаний надати допомогу адвокатам та іншим фахівцям в галузі права у підвищенні власного рівня правової обізнаності для якісного надання послуг клієнту, виходячи з його потреб та інтересів.

Нижче викладений порядок здійснення врегулювання спору за участю судді.

ЯКІ ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДОСУДОВОГО ТА СУДОВОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ДО ПОЧАТКУ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПО СУТІ?

— Сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом (ч. 1 ст. 16 ЦПК України).

— Особи, які порушили права і законні інтереси інших осіб, зобов'язані поновити їх, не чекаючи пред'явлення претензії чи позову (ч. 2 ст. 16 ЦПК України).

— Суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість, сприяє врегулюванню спору шляхом досягнення угоди між сторонами (п. 2 ч. 5 ст. 12 ЦПК України).

ЯКІ ПІДСТАВИ ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ?

— У підготовчому засіданні суд з'ясовує, чи бажають сторони укласти мирову угоду, звернутися до суду для проведення врегулювання спору за участю судді (п. 2 ч. 2 ст. 197 ЦПК України).

— Врегулювання спору за участю судді проводиться за згодою сторін до початку розгляду справи по суті (ч. 1 ст. 201 ЦПК України). Можливість сторін врегулювати спір за участю судді, таким чином, обмежена стадіями процесу і здійсненна лише в суді першої інстанції. Процедуру може провести лише суддя.

— Відповідні заяви або клопотання про бажання врегулювання спору за участі судді сторони або їх представники можуть подати в письмовій формі одночасно з позовом, запереченнями на позов або відзивом на позов (*зразок див. на наступній сторінці*). Крім того, вказані заяви або клопотання можуть бути заявлені усно чи письмово під час підготовчого засідання (ч.1, 2 ст. 182 ЦПК України).

— Проведення врегулювання спору за участю судді не допускається у разі, якщо у справу вступила третя особа, яка заявляє самостійні вимоги щодо предмета спору (ч. 2 ст. 201 ЦПК України).

ЯКИЙ ПОРЯДОК ПРИЗНАЧЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ?

— Про проведення процедури врегулювання спору за участю судді суд постановляє ухвалу, якою одночасно зупиняє провадження у справі (ч. 1 ст. 202 ЦПК України).

— В даному випадку зупинення провадження у справі — це обов'язок суду. На час зупинення провадження перебіг процесуальних строків, передбачених процесуальним законодавством, зупиняється (п. 5 ч. 1 ст. 251 ЦПК України).

— Ухвала суду про проведення процедури врегулювання спору за участю судді підлягає оскарженню, оскільки окремо від рішення суду може бути оскаржена в апеляційному порядку ухвала суду першої інстанції щодо зупинення провадження у справі (п. 14 ч. 1 ст. 353 ЦПК України).

**ЗРАЗОК ЗАЯВИ ПРО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ**

(ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ Ч. 1, 2 СТ. 183 ЦПК УКРАЇНИ)

До (назва суду)

у справі (номер справи, П. І. Б. судді)

від позивача / відповідача

(П. І. Б., місце проживання)

**ЗАЯВА ПРО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ**

У провадженні (назва суду) _____ перебуває
цивільна справа за позовом (П. І. Б. позивача) _____
до (П. І. Б. відповідача) про _____.

Після спілкування з другою стороною стало зрозумілим, що є
обопільне бажання скористатися врегулюванням спору за участю судді
для вирішення спору мирним шляхом.

На підставі викладеного, відповідно до положень ст. 202 ЦПК
України,

прошу:

Ухвалити проведення врегулювання спору за участю судді.

Зупинити провадження у справі на час проведення врегулювання
спору за участю судді.

« ____ » _____ 20 ____ рік

Позивач / відповідач _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

ПРОЕКТ УХВАЛИ СУДУ ПРО ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ

(відповідно до положень ч. 3 ст. 183 ЦПК України учасник справи має право додати до письмової заяви, клопотання проєкт ухвали, постановити яку він просить суд)

Провадження № _____
Справа № _____

У Х В А Л А ІМЕНЕМ УКРАЇНИ

« ____ » _____ року (назва суду) _____
районний суд м. Києва в складі:
головуючого – судді (П. І. Б.) _____

за участю секретаря судового засідання (П. І. Б.) _____,
розглянувши у відкритому підготовчому судовому засіданні в залі
суду в м. Києві цивільну справу за позовом (П. І. Б. позивача)
_____ до (П. І. Б. відповідача) _____ про
(зміст позовних вимог) _____, –

В С Т А Н О В И В:

В провадженні суду перебуває вищезазначена цивільна справа.
У судовому засіданні від позивача та відповідача надійшли заяви про
проведення врегулювання спору за участю судді.
При проведенні підготовчого засідання та з доданих до позову документів
не вбачається підстав, які б перешкождали проведенню врегулювання
спору за участю судді.
Суд вважає за необхідне призначити врегулювання спору за участю судді
відповідно до положень ст.ст. 201-205 ЦПК України, а провадження
у справі зупинити.
Враховуючи викладене, керуючись ст.ст. 197, 201-205, 251 ЦПК України,
суд –

П О С Т А Н О В И В:

Призначити врегулювання спору за участю судді у цивільній справі за
позвом (П. І. Б. позивача) _____ до (П. І. Б.
відповідача) _____ про (зміст позовних вимог) _____

_____, провадження у справі зупинити.
Спільну зустріч призначити на « ____ » _____ року о ____ год.
____ хв., у приміщенні _____ районного суду м. Києва
каб. ____ / зал _____, за адресою: _____.

На час проведення врегулювання спору за участю суду провадження
у справі закрити.

Ухвала в частині зупинення провадження по цивільній справі може бути
оскаржена до _____ апеляційного суду через _____
районний суд м. Києва протягом п'ятнадцяти днів з дня проголошення.

Суддя

підпис (П. І. Б.) _____

– У випадку недосягнення сторонами мирного врегулювання спору за наслідками проведення врегулювання спору повторне проведення врегулювання спору за участю судді не допускається (ч. 2 ст. 202 ЦПК України).

ЯКИЙ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ?

– Проведення врегулювання спору за участю судді здійснюється у формі спільних та (або) закритих нарад. Сторони мають право брати участь у таких нарадах у режимі відеоконференції в порядку, визначеному цим Кодексом (ч. 1 ст. 203 ЦПК України).

– Спільні наради проводяться за участю всіх сторін, їх представників та судді (ч. 1 ст. 203 ЦПК України).

– Закриті наради проводяться за ініціативою судді з кожною із сторін окремо. В цій нормі законодавець не зазначає, чи може бути присутній при цьому адвокат або представник сторони. Прогалина у законодавстві призводить до обмеження прав сторін на залучення представників до розгляду. Отже, у випадку проведення закритої наради лише зі стороною, представник може підготувати клієнта, визначившись з обсягом інформації, яка підлягає розкриттю (ч. 1 ст. 203 ЦПК України).

– Суддя спрямовує проведення врегулювання спору за участю судді для досягнення сторонами врегулювання спору. З урахуванням конкретних обставин проведення наради суддя може оголосити перерву в межах строку проведення врегулювання (ч. 2 ст. 203 ЦПК України).

– На початку проведення першої спільної наради з врегулювання спору суддя роз'яснює сторонам мету, порядок проведення врегулювання спору за участю судді, права та обов'язки сторін (ч. 3 ст. 203 ЦПК України).

– Під час проведення спільних нарад суддя з'ясовує підстави та предмет позову, підстави заперечень, роз'яснює сторонам предмет доказування по категорії спору, який розглядається, пропонує сторонам надати пропозиції щодо шляхів мирного врегулювання спору та здійснює інші дії, спрямовані на мирне врегулювання сторонами спору. Суддя може запропонувати сторонам можливий шлях мирного врегулювання спору (ч. 4 ст. 203 ЦПК України).

— Під час закритих нарад суддя має право звертати увагу сторони на судову практику в аналогічних спорах, пропонувати стороні та (або) її представнику можливі шляхи мирного врегулювання спору (ч. 5 ст. 203 ЦПК України).

— Під час проведення врегулювання спору суддя не має права надавати сторонам юридичні поради та рекомендації, надавати оцінку доказів у справі (ч. 6 ст. 203 ЦПК України).

— Інформація, отримана будь-якою зі сторін, а також суддею під час проведення врегулювання спору, є конфіденційною. Під час проведення врегулювання спору за участю судді протокол наради не ведеться та не здійснюється фіксування технічними засобами (ч. 7 ст. 203 ЦПК України).

— За необхідності до участі в нарадах залучається перекладач. Перекладач попереджається про конфіденційний характер інформації, отриманої під час проведення врегулювання спору за участю судді (ч. 8 ст. 203 ЦПК України).

— Під час врегулювання спору за участю судді забороняється використовувати портативні аудіотехнічні пристрої, а також здійснювати фото- і кінозйомку, відео-, звукозапис (ч. 9 ст. 203 ЦПК України).

ЯКІ ПІДСТАВИ ТА ПОРЯДОК ПРИПИНЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ?

— Врегулювання спору за участю судді припиняється (ч. 1 ст. 204 ЦПК України):

1) у разі подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участю судді (*зразок див. на наступній сторінці*);

2) у разі закінчення строку врегулювання спору за участю судді;

3) за ініціативою судді у разі затягування врегулювання спору будь-якою із сторін;

4) у разі укладення сторонами мирової угоди та звернення до суду із заявою про її затвердження або звернення позивача до суду із заявою про залишення позовної заяви без розгляду, або в разі відмови позивача від позову чи визнання позову відповідачем (*зразок див. на с. 41*). Ухвала про затвердження умов примирення є виконавчим документом та має відповідати вимогам до виконавчого документа, встановленим законом. У разі невиконання ухвали суду про затвердження умов примирення вона може бути подана для її примусового виконання

**ЗРАЗОК ЗАЯВИ ПРО ПРИПИНЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ**

(ВІДПОВІДНО ДО ВИМОГ Ч.Ч. 1, 2 СТ. 183 ЦПК УКРАЇНИ)

До (назва суду)

у справі (номер справи, П. І. Б. судді)

від позивача/відповідача
(П. І. Б., місце проживання)

**ЗАЯВА ПРО ПРИПИНЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ
ЗА УЧАСТЮ СУДДІ**

В провадженні (назва суду) _____ перебуває цивільна справа за позовом (П. І. Б. позивача) _____ до (П. І. Б. відповідача) про _____. Ухвалою суду № _____ від «____» _____ року призначено врегулювання спору за участю судді, а провадження у справі зупинено.

На теперішній час, враховуючи, що (зазначаються обставини, за якими вважаєте необхідним припинення) _____, немає необхідності/підстав в продовженні врегулювання спору за участю судді. Враховуючи зазначене та відповідно до положень п. 1 ч. 1 ст. 204, ст. 254 ЦПК України,

прошу:

Припинити врегулювання спору за участю судді, що проводиться суддею (П. І. Б.) _____ у цивільній справі за позовом (П. І. Б. позивача) _____ до (П. І. Б. відповідача) про _____.

Поновити провадження у справі.

Передати справу на розгляд іншому судді, визначеному Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження справ.

«____» _____ 20__ рік

Позивач/відповідач (П. І. Б.) _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

ЗРАЗОК ЗАЯВИ ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ МИРОВОЇ УГОДИ
(відповідно до положень ч. 1, 2 ст. 183 ЦПК України)

До (назва суду)

у справі (номер справи, П. І. Б. судді)

від позивача (П. І. Б., місце проживання)

та відповідача (П. І. Б., місце проживання)

ЗАЯВА ПРО ЗАТВЕРДЖЕННЯ МИРОВОЇ УГОДИ

Ми, позивач (П. І. Б.) _____ та відповідач (П. І. Б.) _____, просимо затвердити мирову угоду, укладену між нами «___» _____ 20___ року у справі номер _____ про (зміст вимог, наприклад — «про стягнення аліментів, додаткових витрат або розподіл майна подружжя»), _____ та закрити провадження у справі.

Наслідки закриття провадження у справі, передбачені ст. 256 ЦПК України, нам відомі та зрозумілі.

Додаток — мирова угода від «___» _____ 20___ року на _____ аркушах.

«___» _____ 20___ рік

Позивач _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

Відповідач _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

ЗРАЗОК МИРОВОЇ УГОДИ СТОРІН

(відповідно до положень ст. 207 ЦПК України, в цьому випадку — зразок щодо поділу спільного майна подружжя)

МИРОВА УГОДА

м. Київ «___» _____ 20__ року

Зазначена мирова угода укладена між позивачем (П. І. Б.)

з однієї сторони та відповідачем (П. І. Б.)

з другої сторони у цивільній справі номер _____
про розподіл майна подружжя, згідно з якою:

1. Сторони дійшли спільної згоди здійснити поділ спільно нажитого за період шлюбу майна, а саме:

— 1/2 частини квартири за адресою _____,

що підтверджується Свідцтвом про право власності на квартиру від «___» _____ року та Договором дарування частини квартири від «___» _____ року, посвідченого державним нотаріусом _____

Київської державної нотаріальної контори П. І. Б. та Реєстраційним посвідченням, виданим Київським міським бюро технічної інвентаризації та реєстрації права власності на об'єкти нерухомого майна «___» _____ року;

— транспортного засобу — автомобіль марки _____, д/н _____, колір _____, рік випуску _____, номер шасі (кузова) _____, що підтверджується свідцтвом про реєстрацію транспортного засобу серії _____ № _____ від «___» _____ року

наступним чином:

1.1. Припинити право спільної сумісної власності на (зазначення майна, його вартість) _____;
_____;

1.2. Визнати за позивачем (П. І. Б., ПІН) право приватної власності на (зазначення майна, його вартість) _____;

1.3. Визнати за відповідачем (П. І. Б., ПІН) право власності на (зазначення майна, його вартість) _____

2. Сторони домовились, що все рухоме та нерухоме майно, а також банківські вклади (грошові кошти) та будь-які інші майнові права, що були набуті у період шлюбу Сторін та належать кожній із Сторін (як позивачу, так і відповідачу) на праві власності і які не є предметом спору та розгляду даної судової справи № _____, залишаються у власності того, на кого воно оформлено та/або зареєстровано, тобто у тієї Сторони, хто є власником на момент затвердження мирової угоди, і після затвердження _____ районним судом м. Києва цієї мирової угоди не буде потребувати згоди іншого з подружжя у разі відчуження належного їм рухомого і нерухомого майна, оскільки Сторони погоджуються із таким відчуженням і гарантують не чинити один одному перешкод у користуванні та розпорядженні цим майном і дають на це взаємну один одному згоду.

3. Позивач/відповідач (П. І. Б., ПІН) _____ зобов'язується сплатити на користь відповідача/позивача (П. І. Б., ПІН)

двосторонньо узгоджену суму компенсації у розмірі _____,

які вже сплачені на депозитний рахунок _____ районного суду м. Києва.

4. Позивач (П. І. Б.) _____ та відповідач (П. І. Б.) _____

підписанням даної угоди на день її підписання підтверджують, що позивач сплатив на користь відповідача суму у розмірі _____, що підтверджується розпискою (П. І. Б.) _____

від «___» _____ року, та зобов'язується сплатити суму у розмірі _____ до «___» _____ року.

5. У зв'язку з переходом права власності на нерухоме майно на користь однієї із сторін колишнього подружжя, а саме на користь позивача, враховуючи зміну режиму користування майном та зміну умов проживання, відповідач (П. І. Б.) _____ зобов'язується у двомісячний термін з дати набрання судовим рішенням _____

районного суду м. Києва про затвердження цієї мирової угоди законної сили, змінити місце реєстрації за адресою: _____

та здійснити зняття з реєстрації місця проживання (П. І. Б.) _____

з адреси: _____

6. Сторони дійшли згоди добросовісно виконувати умови цієї мирової угоди, сприяти один одному в реалізації умов цієї угоди та сприяти один одному у доступі до особистих речей, які можуть знаходитися в іншій Сторони.

7. Сторони підтверджують, що ця мирова угода підписана добровільно. Умови мирової угоди не суперечать закону та не порушують права, свободи і охоронювані законом інтереси Сторін, держави та третіх осіб, про які відомо Сторонам.

8. Мирова угода складена Сторонами за їхньою попередньою домовленістю та підписана сторонами особисто, добровільно, при здоровому глузді та ясній пам'яті, без застосування до них фізичного та/або психологічного тиску, за відсутності тяжких чи інших вимушених обставин, не під впливом лікарських засобів, алкогольного, наркотичного, токсичного чи іншого сп'яніння, не під дією жодних негативних факторів, не у хворому чи іншому стані, що забороняє та/або перешкоджає належним чином сприймати наслідки цієї мирової угоди та у подальшому виконувати Сторонами її умови у повному обсязі.

9. Усі умови мирової угоди погоджені Сторонами, кожна з яких розуміє процесуальні наслідки укладення мирової угоди, в тому числі і те, що у подальшому умови мирової угоди, відповідно до положень чинного законодавства, змінені бути не можуть.

10. Сторони мирової угоди засвідчують і гарантують, що мирова угода укладається ними у відповідності з власним волевиявленням. У момент укладення мирової угоди Сторони усвідомлюють значення своїх дій та можуть керувати ними; розуміють свої права і зобов'язання за мировою угодою; Сторони (представники Сторін) мають необхідний обсяг повноважень на укладення мирової угоди, при укладенні мирової угоди відсутній будь-який обман, насильство або інше приховування фактів, які мали б істотне значення та були свідомо приховані Сторонами; мирова угода укладається на вигідних для сторін умовах і не є результатом впливу тяжких для Сторін обставин; мирова угода вчиняється з наміром відповідних правових наслідків; у зв'язку з укладенням мирової угоди не будуть порушені права та інтереси третіх осіб, у тому числі й держави.

11. Сторони визнають, що рішення суду у цій справі про затвердження цієї мирової угоди є правостановлюючим документом та документом, який є підставою для державної реєстрації права власності на нерухоме майно згідно із ст. 27 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень».

12. У зв'язку з укладенням цієї мирової угоди провадження у цій справі підлягає закриттю.

13. Наслідки припинення провадження у справі у зв'язку з укладенням цієї мирової угоди, передбачені статтями 207, 255, 256 ЦПК України, Сторонам відомі та зрозумілі.

14. Сторонам відомо, що у разі невиконання затвердженої судом мирової угоди ухвала суду про затвердження мирової угоди може бути подана для її примусового виконання в порядку, передбаченому законодавством для виконання судових рішень.

15. Ця мирова угода набирає чинності з моменту її затвердження судом і діє до повного виконання зобов'язання, передбаченого цією мировою угодою.

Позивач _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

Відповідач _____ (підпис) _____ (П. І. Б.)

в порядку, визначеному законодавством для виконання судових рішень (ст. 208 ЦПК України).

– Про припинення врегулювання спору за участю судді постановляється ухвала, яка оскарженню не підлягає. Одночасно суддя вирішує питання про поновлення провадження у справі (ч. 2 ст. 204 ЦПК України).

– 3 дні поновлення провадження у справі перебіг процесуальних строків продовжується (ч. 2 ст. 254 ЦПК України).

– Про припинення врегулювання спору за участю судді з підстави подання стороною заяви про припинення врегулювання спору за участі судді суддя постановляє ухвалу не пізніше наступного робочого дня після надходження відповідної заяви сторони, а у випадку закінчення строку врегулювання спору за участі судді – не пізніше наступного дня з дня закінчення строку врегулювання спору за участю судді (ч. 3 ст. 204 ЦПК України).

– У разі припинення врегулювання спору за участю судді з підстав, передбачених пунктами 1-3 частини першої цієї статті 204, справа передається на розгляд іншому судді, визначеному Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою з урахуванням спеціалізації та рівномірного навантаження для кожного судді, за принципом випадковості та в хронологічному порядку надходження справ (ст. 33, ч. 4 ст. 204 ЦПК України).

ЯКИЙ СТРОК ПРОВЕДЕННЯ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ?

– Врегулювання спору за участю судді проводиться протягом розумного строку, але не більше тридцяти днів з дня постановлення ухвали про його проведення (ч. 1 ст. 205 ЦПК України).

– Строк проведення врегулювання спору за участю судді продовженню не підлягає (ч. 2 ст. 205 ЦПК України).

– Встановлюючи обмежений строк вказаного процесу, законодавець мав на меті обмежити зловживання сторонами своїми правами з метою затягування вирішення спору. Проте викликає сумнів щодо можливості протягом 30 днів врегулювати спір, враховуючи завантаженість суддів першої інстанції. Отже, бажано, щоб представники обох сторін та сторони увійшли в процес з певними пропозиціями щодо врегулювання

спору мирним шляхом, щоб за допомогою судді перевірити варіанти на відповідність вимогам закону та реалістичність виконання.

ЧИ МОЖЛИВЕ МИРНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ПІСЛЯ ПЕРЕХОДУ ДО РОЗГЛЯДУ СПРАВИ ПО СУТІ?

— Мирне врегулювання спору після переходу до розгляду справи по суті можливе, однак воно проходить без участі судді, при цьому можуть бути застосовані такі процеси, як медіація або переговори, в рамках яких сторони укладають мирову угоду. Про укладання мирової угоди сторони повідомляють суд, зробивши спільну письмову заяву, на будь-якій стадії судового процесу (ч. 2 ст. 207 ЦПК України).

— У суді першої інстанції укладена сторонами мирова угода затверджується ухвалою суду, якою одночасно закривається провадження у справі (ч. 4 ст. 207 ЦПК України).

— У суді апеляційної інстанції сторони мають право укласти мирову угоду відповідно до загальних правил про ці процесуальні дії незалежно від того, хто подав апеляційну скаргу. Якщо мирова угода сторін відповідає вимогам процесуального законодавства, суд постановляє ухвалу про затвердження мирової угоди сторін, якою одночасно визнає нечинним судові рішення першої інстанції, яким закінчено розгляд справи, та закриває провадження у справі (ч. 1, 2 ст. 373 ЦПК України).

— У суді касаційної інстанції незалежно від того, за касаційною скаргою кого з учасників справи було відкрито касаційне провадження, сторони мають право укласти між собою мирову угоду з додержанням правил цього Кодексу, що регулюють порядок і наслідки вчинення цих процесуальних дій. Якщо заява про відмову від позову чи мирова угода сторін відповідають вимогам цього Кодексу, суд визнає нечинними судові рішення судів першої та апеляційної інстанцій та постановляє ухвалу про затвердження мирової угоди сторін, якою одночасно закриває провадження у справі (ч. 1, 2 ст. 408 ЦПК України).

— Мирова угода, укладена між сторонами, в процесі виконання рішення подається в письмовій формі державному або приватному виконавцеві, який не пізніше триденного строку передає її для затвердження до суду, який видав виконавчий документ. Питання затвердження мирової угоди у процесі виконання рішення вирішується судом протягом десяти днів з дня надходження до суду відповідної заяви, про що постановляється ухвала. Суд має право відмовити у затвердженні

мирової угоди у процесі виконання рішення з підстав, визначених ч. 5 ст. 207 ЦПК України (ч. 1, 2, 3 ст. 434 ЦПК України).

ЯКІ ПЕРЕВАГИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ?

— У разі укладення мирової угоди до прийняття рішення у справі судом першої інстанції, суд у відповідній ухвалі у порядку, встановленому законом, вирішує питання про повернення позивачу з державного бюджету 50 відсотків судового збору, сплаченого при поданні позову (ч. 1 ст. 142 ЦПК України).

— Якщо сторони під час укладення мирової угоди не передбачили порядку розподілу судових витрат, кожна сторона у справі несе половину судових витрат (ч. 4 ст. 142 ЦПК України).

— Застосування врегулювання спору за участю судді та, як наслідок, укладання сторонами мирової угоди дозволяє:

- скоротити строки розгляду справ;
- знизити негативну емоційну складову судового провадження;
- збільшити вірогідність добровільно виконаних судових рішень.

РОЗДІЛ 2

ДОКУМЕНТИ, ЩО ЗАКРІПЛЮЮТЬ МИРНЕ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

В ЯКІЙ ФОРМІ МОЖУТЬ ЗАКРІПЛЮВАТИСЬ ДОМОВЛЕНOSTІ, ДОСЯГНУТІ СТОРОНАМИ ПІД ЧАС МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНОГО СПОРУ?

Залежно від рівня довіри до іншої сторони досягнуті між учасниками сімейного спору домовленості можуть бути закріплені як в усній, так і в письмовій формі.

Саме письмова форма фіксації усіх аспектів мирного вирішення спору є більш надійним захистом інтересів кожної зі сторін, оскільки дає змогу чітко визначити предмет домовленості, забезпечити однакове розуміння кожною зі сторін усіх умов та порядку виконання своїх зобов'язань, а також дає можливість посилатись на такий документ у разі невиконання стороною обумовлених дій.

Переважає більшість договорів, якими закріплюється мирне вирішення сімейного спору, підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню. Однак, якщо такої вимоги прямо не встановлено законодавством, то за домовленістю сторін нотаріуси посвідчують інші правочини, укладені у письмовій формі, нотаріальне посвідчення яких законом не передбачено.

Чинним законодавством України чітко визначено, які правочини підлягають обов'язковому нотаріальному посвідченню. До таких договорів належать, зокрема, й договори: про поділ майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя; про надання утримання; про припинення права утримання взамін набуття права на нерухоме майно або одержання одноразової грошової виплати; шлюбні договори; договори між подружжям про розмір та строки виплати аліментів на дитину; договори про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно відповідно до статей 69, 78, 89, 94, 109, 189, 190 СК України.

До нотаріального посвідчення правочину нотаріус зобов'язаний здійснити перевірку дієздатності та правоздатності сторін правочину.

При посвідченні правочинів нотаріус також встановлює дійсні наміри кожної із сторін до вчинення правочину, який він посвідчує, а також відсутність у сторін заперечень щодо кожної з умов правочину. Встановлення дійсних намірів кожного з учасників правочину здійснюється шляхом встановлення нотаріусом однакового розуміння сторонами значення, умов правочину та його правових наслідків для кожної із сторін. Дотримання відповідності правочинів дійсним намірам сторін і вимогам законності пов'язано не тільки з можливістю визнання укладеного правочину недійсним, а й з відповідальністю нотаріуса за наслідки вчинюваної нотаріальної дії відповідно до Закону України «Про нотаріат», яким передбачено, що нотаріус повинен відмовляти у вчиненні нотаріальної дії, яка суперечить закону.

ЯКИМ ДОКУМЕНТОМ МОЖЕ ЗАКРІПЛЮВАТИСЬ МИРНЕ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНОГО СПОРУ?

Відповідно до ст. 9 СК України подружжя, батьки дитини, батьки та діти, інші члени сім'ї та родичі, відносини між якими регулює цей Кодекс, можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів та моральним засадам суспільства.

Особи, які проживають однією сім'єю, а також родичі за походженням, відносини яких не врегульовані цим Кодексом, можуть врегулювати свої сімейні (родинні) відносини за договором, який має бути укладений у письмовій формі. Такий договір є обов'язковим до виконання, якщо він не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів України та моральним засадам суспільства.

Таким чином, чинне законодавство пропонує сторонам спору можливість самостійно (в позасудовому порядку) досягти домовленостей і закріпити їх у відповідному договорі.

Різновиди можливих договорів викладені далі у цій методичці.

ЩО САМЕ МОЖНА ПЕРЕДБАЧИТИ У ДОГОВОРІ, ЯКИМ ЗАКРІПЛЮЄТЬСЯ МИРНЕ ВИРІШЕННЯ СПОРУ?

Відповідно до принципу свободи договору (закріпленого у статтях 3, 6 та 627 ЦК України) сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог

Цивільного кодексу України, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості.

Стаття 6 ЦК України визначає, що сторони мають право укласти договір, який не передбачений актами цивільного законодавства, але відповідає загальним засадам цивільного законодавства.

Сторони мають право врегулювати у договорі, який передбачений актами цивільного законодавства, свої відносини, які не врегульовані цими актами.

Сторони в договорі можуть відступити від положень актів цивільного законодавства і врегулювати свої відносини на власний розсуд.

Таким чином, у договорі сторони можуть закріпити будь-які домовленості, досягнуті ними під час мирного врегулювання сімейного спору, якщо ці домовленості не суперечать чинному законодавству України.

Приклад

Якщо сімейний спір виник щодо виховання та забезпечення дитини після розлучення батьків, то таке колишнє подружжя може укласти договір про сплату аліментів, визначення місця проживання дитини та участь батьків у її вихованні, в якому передбачити:

— в якому розмірі та з якою періодичністю інший із батьків буде сплачувати аліменти на утримання дитини (при цьому сторони не обмежені жодними максимальними рамками розміру аліментів, але мінімальний розмір аліментів встановлюється законодавством і не може бути знижений у договірному порядку);

— порядок розподілу додаткових витрат на утримання дитини;

— з ким постійно проживатиме дитина та встановити графік зустрічей дитини з тим із батьків, хто проживатиме окремо;

— тощо.

Однак, як визначено у ст. 6 ЦК України, сторони в договорі не можуть відступити від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін положень актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами.

Зокрема, відповідно до положень ст. 7 СК України сторони не можуть у своєму договорі передбачити положення, що встановлюють привілеї чи обмеження за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального

походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками.

Крім того, відповідно до положень цієї ж статті регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї. Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства. Тож батьки у своєму договорі не мають права обмежити права дитини, передбачені чинним законодавством (наприклад, батьки у договорі між собою не можуть домовитись про позбавлення дитини права отримання аліментів від одного з батьків).

ЯКІ ВИДИ ДОГОВОРІВ МОЖУТЬ БУТИ УКЛАДЕНІ З МЕТОЮ ЗАКРІПЛЕННЯ МИРНОГО ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ?

Вид договору, яким закріплюється мирне вирішення спору, залежить від характеру спору. Наприклад, договір про визначення місця проживання дитини, договір про сплату аліментів, договір про порядок участі другого з батьків у вихованні дитини, договір про поділ спільного майна подружжя чи шлюбний договір (адже сімейні спори щодо майнових питань можуть виникати і під час перебування осіб у шлюбі чи ще на стадії його укладення).

Залежно від предмету спору, договір також може бути моністичним (один предмет договору — наприклад, сплата аліментів) або змішаним (вирішення декількох питань (предметів договору) поєднуються в одному договорі — наприклад, договір про сплату аліментів, визначення місця проживання дитини та участь батьків у її вихованні).

ДЕТАЛЬНІШЕ ПРО ПЕВНІ ВИДИ ДОГОВОРІВ, ЩО ЗАКРІПЛЯЮТЬ МИРНЕ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

Шлюбний договір

Шлюбний договір може бути укладено особами, які подали заяву про реєстрацію шлюбу, а також подружжям. На укладення шлюбного договору до реєстрації шлюбу, якщо його стороною є неповнолітня особа, потрібна письмова згода її батьків або піклувальника, засвідчена нотаріусом.

Шлюбним договором регулюються майнові відносини між подружжям, визначаються їхні майнові права та обов'язки, можуть бути визначені майнові права та обов'язки подружжя як батьків, а також порядок користування житлом чи право на утримання одного з подружжя.

Шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми, не може зменшувати обсягу прав дитини, які встановлені СК України, а також ставити одного з подружжя у надзвичайно невідгідне матеріальне становище.

За шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації.

Шлюбний договір укладається у письмовій формі і нотаріально посвідчується.

Якщо шлюбний договір укладено до реєстрації шлюбу, він набирає чинності у день реєстрації шлюбу. Якщо шлюбний договір укладено подружжям, він набирає чинності у день його нотаріального посвідчення.

У шлюбному договорі може бути встановлено загальний строк його дії, а також строки тривалості окремих прав та обов'язків. Також у шлюбному договорі може бути встановлена чинність договору або окремих його умов і після припинення шлюбу.

Порядок укладення, зміни і розірвання шлюбного договору визначені у главі 10 СК України.

Договір про сплату аліментів

Відповідно до ст. 189 СК України батьки мають право укласти договір про сплату аліментів на дитину, в якому визначити розмір та строки виплати. Умови договору не можуть порушувати права дитини, які встановлені цим кодексом.

Важливо також зазначити, що у такому договорі про сплату аліментів батьки не можуть звужувати права дитини, як-от встановити розмір аліментів, нижчий за встановлений законодавством мінімум.

Договір укладається у письмовій формі та нотаріально посвідчується.

У разі невиконання одним із батьків свого обов'язку за договором аліменти з нього можуть стягуватися на підставі виконавчого напису нотаріуса.

Договір про припинення права на аліменти на дитину у зв'язку з набуттям права власності на нерухоме майно

Відповідно до ст. 190 СК України той із батьків, з ким проживає дитина, і той із батьків, хто проживає окремо від неї, з дозволу органу опіки та піклування можуть укласти договір про припинення права на аліменти для дитини у зв'язку з передачею права власності на нерухоме майно (житловий будинок, квартиру, земельну ділянку тощо). У разі укладення такого договору той із батьків, з ким проживає дитина, зобов'язується самостійно утримувати її. При цьому укладення договору не звільняє того із батьків, хто проживає окремо, від обов'язку брати участь у додаткових витратах на дитину.

Такий договір нотаріально посвідчується. Право власності на нерухоме майно за таким договором виникає з моменту державної реєстрації цього права відповідно до закону.

Якщо дитина досягла чотирнадцяти років, вона бере участь в укладенні цього договору.

Набувачем права власності на нерухоме майно є сама дитина або дитина і той із батьків, з ким вона проживає, на праві спільної часткової власності на це майно.

Майно, одержане дитиною за цим договором, може бути відчужене до досягнення нею повноліття лише з дозволу органу опіки та піклування.

Договір щодо утримання одного з подружжя (зокрема, й після розірвання шлюбу)

Шляхом укладання такого договору подружжя або колишнє подружжя може врегулювати спір щодо утримання одного з них іншим з подружжя. Утримання одному з подружжя може надаватись другим із подружжя у натуральній або грошовій формі за їхньою згодою.

Укладання такого договору розширює можливості того з подружжя, кому буде надаватись утримання, адже при цьому право на утримання одного з подружжя не залежить від його непрацездатності чи потреби у матеріальній допомозі.

Права та обов'язки подружжя щодо утримання передбачені у главі 9 СК України.

Договір про поділ майна

Відповідно до положень ст. 64 СК України дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, як щодо майна, що є їхньою особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя.

Відповідно до ст. 70 СК України у разі поділу майна, що є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя, частки майна дружини та чоловіка є рівними, якщо інше не визначено домовленістю між ними або шлюбним договором.

У відповідному договорі про поділ майна подружжя або колишнє подружжя має змогу відступити від передбаченої ст. 70 СК України рівності часток майна дружини та чоловіка, внаслідок мирного вирішення наявного у них спору самостійно визначивши, як розподілити спільно набуте ними у шлюбі майно.

Таким чином, на підставі такого договору подружжя може здійснити поділ набутого ними у шлюбі майна набагато швидше та дешевше, ніж при зверненні з аналогічним позовом до суду. Крім того, якщо при вирішенні справи про поділ майна подружжя суд керується саме матеріальним критерієм (вартістю майна, що підлягає поділу), то при поділі спільного майна в договірному порядку сторони можуть враховувати також особисту важливість певної речі для кожного з них.

Договір про визначення місця проживання дитини, про участь у забезпеченні умов життя дитини того із батьків, хто буде проживати окремо, та умови здійснення ним права на особисте виховання дітей

У кожного із батьків незалежно від того, чи він проживає з дитиною, є право на спілкування з дитиною та право брати участь у її вихованні. В такому договорі батьки можуть встановити місце проживання дитини, розмір та порядок сплати аліментів на утримання дитини, графік зустрічей з дитиною того із батьків, який не проживає разом з дитиною (порядок, періодичність, місце й час таких зустрічей, обов'язковість/необов'язковість присутності третіх осіб під час спілкування з дитиною), а також інші аспекти, які пов'язані з вихованням дитини.

Договір укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню.

Шаблон договору про визначення місця проживання дитини та участь батьків у її вихованні

ДОГОВІР про сплату аліментів, визначення місця проживання дитини та участь батьків у її вихованні

Місто Київ, _____ липня дві тисячі дев'ятнадцятого року

Ми, що підписалися нижче:

з однієї сторони, _____, _____ року народження, паспорт серії _____ виданий _____ року, реєстраційний номер облікової картки платника податків – _____, зареєстрований за адресою: _____ (іменований надалі – Батько),

та з другої сторони, _____, _____ року народження, паспорт серії _____, виданий _____ року, реєстраційний номер облікової картки платника податків – _____, зареєстрована за адресою: _____ (іменована надалі – Матір),

разом іменовані Батьки та (або) Сторони,

маючи спільну дитину _____, _____ року народження, зареєстровану _____ Відділом державної реєстрації актів цивільного стану _____

(свідцтво про народження серії _____), (іменований надалі – Дитина), прийнявши спільне рішення стосовно визначення місця проживання Дитини та участі Батьків у її вихованні, маючи намір врегулювати між собою майнові права та обов'язки як Батьків,

попередньо ознайомившись з вимогами чинного законодавства щодо недійсності правочинів, розуміючи значення своїх дій та керуючись ст.ст. 9, 141, 142, 157, 160 180, 181, 185, 189 Сімейного кодексу України, діючи для забезпечення найкращих інтересів Дитини, зокрема для створення ефективних підстав для її гармонійного розвитку та виховання,

уклали цей Договір про наступне:

1. Батьки досягли згоди і підписанням цього Договору засвідчують своє волевиявлення щодо того, що з моменту підписання цього Договору та його нотаріального посвідчення і до досягнення Дитиною повноліття **вона проживатиме з Матір'ю** за адресою: _____.

2. У разі зміни місця проживання Дитини Матір зобов'язується завчасно, але не пізніше одного місяця з моменту зміни місця проживання, письмово попереджувати про це Батька із зазначенням точної адреси місця проживання Дитини.

3. Сторони досягли згоди і підписанням цього Договору засвідчують своє волевиявлення щодо того, що з моменту підписання цього Договору та його нотаріального посвідчення і до досягнення Дитиною повноліття встановлюється обов'язок Батька щомісячно сплачувати на утримання Дитини **аліменти в розмірі**, в строки і на умовах, визначених цим Договором.

4. Сторони досягли згоди і підписанням цього Договору засвідчують своє волевиявлення щодо того, що з моменту підписання цього Договору та його нотаріального посвідчення і до досягнення Дитиною повноліття встановлюється обов'язок Батька щомісячно сплачувати на банківський рахунок Дитини №, відкритий у, ЄДРПОУ банку –, МФО –, одержувач –, призначення платежу: –, ПІН -....., **грн.** або на інший банківський рахунок Дитини за домовленістю Сторін.

5. Сторони домовились, що до складу аліментів, передбачених у п. 3 цього Договору, слід відносити:

- 5.1. витрати на забезпечення Дитини харчуванням, одягом та взуттям відповідно до сезону, іграшками та іншими засобами для розвитку та навчання Дитини відповідно до її віку;
- 5.2. витрати на дозвілля та відпочинок Дитини, заняття спортом, відвідування Дитиною навчальних курсів, гуртків та секцій;
- 5.3. витрати на здобуття Дитиною дошкільної та загальної середньої освіти;
- 5.4. витрати на облаштування відповідними меблями та речами місць для сну та відпочинку Дитини, її розвитку та навчання, приміщень для прийняття їжі та санітарно-гігієнічних потреб Дитини.

6. Сторони домовились, що до складу аліментів, передбачених у п. 3 цього Договору, не включаються додаткові витрати щодо придбання дорогіших ліків (від 1000 грн.) та/або здійснення лікування за наслідками тяжкої хвороби/реабілітації Дитини.

6.1. Сторони домовились, що до складу аліментів, передбачених у п. 3 цього Договору, не включаються витрати щодо оздоровлення Дитини. У випадку погодження обома Батьками виду запланованого оздоровлення Дитини витрати сплачуються Батьками порівну. У випадку, якщо Батьки не можуть дійти спільної згоди щодо виду оздоровлення Дитини, витрати на таке оздоровлення несе той з Батьків, який наполягає на такому оздоровленні.

7. Батько заявляє, що може надавати утримання (аліменти), встановлені цим Договором, і зобов'язується виконувати покладені на нього цим Договором обов'язки належним чином та сплачувати утримання (аліменти) в розмірі і в строки, визначені у ньому.

8. Сторони домовились, що Батько надає утримання (аліменти) в грошовій формі.

9. Утримання (аліменти), що визначене у п. 3 цього Договору, повинне сплачуватись Батьком щомісячно до 10 (десятого) числа поточного місяця, шляхом переказу на банківський рахунок Матері № відкритий у, ЄДРПОУ банку –, МФО –, одержувач –, призначення платежу:, ІПН –, аліменти згідно з договором, або на інший банківський рахунок Матері чи (або) Дитини за домовленістю Сторін.

10. У разі зміни банківського рахунку Матері, передбаченого п. 9 цього Договору, Матір зобов'язується повідомити про це Батька у письмовому вигляді протягом 3 днів, з моменту, коли дізнається про це.

11. Утримання (аліменти), що визначене у п. 3 цього Договору та сплачується Батьком на утримання Дитини, є її власністю.

12. Батько може сплачувати аліменти на утримання Дитини у розмірі, встановленому цим Договором, наперед. У разі сплати Батьком на утримання Дитини одноразової грошової виплати (аліментів), вона у сукупності становить розмір усіх виплат (аліментів), передбачених цим Договором до досягнення Дитиною повноліття.
Факт утримання Матір'ю одноразової грошової виплати (аліментів) на утримання Дитини підтверджується відповідною квитанцією про сплату.

13. Матір не звільняється від обов'язку приймати спільну і рівну з Батьком участь у додаткових витратах на Дитину, що викликані особливими обставинами (хворобами, каліцтвом тощо).

14. Батько не звільняється від обов'язку приймати спільну і рівну з Матір'ю участь у додаткових витратах на Дитину, що викликані особливими обставинами (тяжкими хворобами, каліцтвом та/або розвитком здібностей Дитини тощо).

У випадку погодження обома Батьками виду та/або способу «розвитку здібностей» Дитини витрати сплачуються Батьками порівну. У випадку, якщо Батьки не можуть дійти спільної згоди щодо виду та/або способу «розвитку здібностей» Дитини, відповідні витрати несе той із Батьків, який наполягає на такому виду «розвитку здібностей».

15. Батьки зобов'язуються спільно піклуватись про здоров'я Дитини, її фізичний, духовний та моральний розвиток.

16. Батьки зобов'язуються не чинити перешкод один одному у спілкуванні з Дитиною. Матір гарантує Батькові право вільно відвідувати і спілкуватися з Дитиною, а також брати участь у її вихованні.

17. Матір зобов'язується забезпечувати Батькові особисте безперешкодне спілкування з Дитиною, використовуючи будь-які засоби зв'язку: телефон, електронну пошту, Skype, Viber тощо, у будь-який час, якщо це не порушує нормального та звичного режиму Дитини.

18. Сторони домовились, що цим Договором встановлюється наступний графік зустрічей Батька з Дитиною:

18.1. До досягнення Дитиною 4-річного віку (до *****):

18.1.1. кожної суботи чи неділі тижня з 10 год. 00 хв. до 21 год. 00 хв. (без присутності Матері);

18.1.2. кожного понеділка, середі та п'ятниці тижня одна година у часовому проміжку з 18 год. 00 хв. до 21 год. 00 хв. (без присутності Матері);

18.1.3. щорічно з 16 год. 00 хв. до 19 год. 00 хв. на день народження Дитини (*****), день Святого Миколая (19.12), Новий Рік (31.12), Різдво (07.01) без присутності Матері.

18.2. З часу досягнення Дитиною 4-річного віку (з *****) та до досягнення Дитиною 6-річного віку (до ***** року):

18.2.1. кожні вихідні тижня з 18 год. 00 хв. п'ятниці до 21 год. 00 хв. суботи або з 18 год. 00 хв. суботи до 21 год. 00 хв. неділі за домовленістю з Матір'ю (без присутності Матері та з правом ночівлі Дитини за місцем проживання Батька);

18.2.2. кожного понеділка, середі та п'ятниці тижня одна година у часовому проміжку з 18 год. 00 хв. до 21 год. 00 хв. (без присутності Матері);

18.2.3. щорічно з 16 год. 00 хв. до 19 год. 00 хв. на день народження Дитини (*****), день Святого Миколая (19.12), Новий Рік (31.12), Різдво (07.01) без присутності Матері.

18.3. З часу досягнення Дитиною 6-річного віку (з ***** року) та до досягнення Дитиною 18-річного віку (до ***** року) з урахуванням думки Дитини:

18.3.1 кожні вихідні тижня з 18 год. 00 хв. п'ятниці до 21 год. 00 хв. суботи або з 18 год. 00 хв. суботи до 21 год. 00 хв. неділі за домовленістю з Матір'ю (без присутності Матері та з правом ночівлі Дитини за місцем проживання Батька);

18.3.2. кожного понеділка, середі та п'ятниці тижня одна година у часовому проміжку з 18 год. 00 хв. до 21 год. 00 хв. (без присутності Матері);

18.3.3. щорічно з 16 год. 00 хв. до 19 год. 00 хв. на день народження Дитини (*****), день Святого Миколая (19.12), Новий Рік (31.12), Різдво (07.01) без присутності Матері;

18.3.4. щорічно половину від усіх днів канікул відповідно до шкільного канікулярного графіка для спільного відпочинку та оздоровлення Дитини (без присутності Матері).

19. Матір до 11 год. 00 хв. кожної п'ятниці тижня відповідно до пп. 18.1.1, 18.2.2, 18.3.2 цього Договору повідомляє Батька про зручний для зустрічі з Дитиною день.

20. У випадку неможливості проведення зустрічі Батька з Дитиною відповідно до визначеного п. 18 цього Договору графіка Матір зобов'язується не пізніше ніж за 24 години на вимогу Батька письмово повідомити про це Батька, зазначивши причину та надавши відповідні докази.

21. Матір зобов'язується в 1-денний термін з моменту виникнення: повідомляти Батькові інформацію про захворювання Дитини, призначене лікування; про призначені уроцистості в дитячих виховних закладах, які відвідуватиме Дитина, про намір, дату та час проходження планового та екстрених медичних оглядів тощо.

22. Під час хвороби Дитини Батько вправі провідувати Дитину за місцем її проживання.

23. Сторони досягли згоди, що питання щодо лікування Дитини вирішується Батьками спільно з урахуванням найкращих інтересів Дитини, крім випадків, передбачених законом та цим Договором, а саме: у випадку виникнення спору між батьками Дитини щодо способів, ліків та/або методів лікування, а також непогодження з Батьком Дитини або односторонньої зміни погодженого лікаря (лікарів), медичної установи, лікарні, приватного лікаря, Батько має право не оплачувати половину відповідних додаткових витрат на придбання для Дитини ліків та/або здійснення її лікування до досягнення Дитиною 18 років, крім витрат на надання Дитині невідкладної медичної допомоги. Для надання Дитині невідкладної медичної допомоги достатньо згоди одного із Батьків.

24. Матір зобов'язується з досягненням Дитиною шкільного віку (вступу Дитини до першого класу початкової школи) або 7-річного віку надавати Батькові заяви про згоду на тимчасовий виїзд Дитини за кордон, а також на тимчасово окуповану територію України, включаючи Автономну Республіку Крим, у супроводі Батька на його прохання, а також у супроводі третіх осіб, якщо Батьки будуть вважати це доцільним. До цього часу Дружина зобов'язується не перешкоджати батькам Чоловіка (дідусю та бабусі Дитини) відвідувати Дитину за місцем

її проживання та зустрічатися з Дитиною без присутності Матері поза місцем її проживання та з правом ночівлі у житлі Чоловіка (Батька Дитини) щомісяця три календарних дні підряд, зокрема кожні треті вихідні з 8.00 п'ятниці до 08.00 понеділка.

25. Батько зобов'язується з досягненням Дитиною шкільного віку (вступу Дитини до першого класу початкової школи) або 7-річного віку (з року) надавати Матері заяви про згоду на тимчасовий виїзд Дитини за кордон, у супроводі Матері на її прохання, а також у супроводі третіх осіб, якщо Батьки будуть вважати це доцільним.

26. Сторони домовились за спільною письмовою згодою обирати для Дитини: дошкільні навчальні заклади, заклади для розвитку здібностей дитини, школи для отримання загальнообов'язкової середньої освіти, медичні та оздоровчі заклади, в яких обслуговуватиметься Дитина.

27. Батьки мають рівні права та обов'язки щодо виховання Дитини. Проживання Батька окремо від Дитини не впливає на обсяг його прав і не звільняє його від обов'язків щодо Дитини. Питання виховання Дитини вирішуються Батьками спільно.

28. Батьки беруть на себе зобов'язання у випадку розірвання між ними шлюбу належним чином виконувати передбачені цим Договором та чинним законодавством обов'язки з виховання та утримання Дитини.

29. Батьки мають право вимагати дотримання іншим із Батьків виконання його обов'язків, пов'язаних з вихованням та утриманням Дитини.

30. Усі спори, що виникають у процесі виконання цього Договору, та розбіжності в тлумаченні окремих положень цього Договору вирішуються Сторонами шляхом переговорів, а в разі недосягнення згоди — у судовому порядку відповідно до чинного законодавства України.

31. Сторони підтверджують, що цей Договір відповідає їх дійсним намірам і не носить характеру фіктивного та удаваного правочину, укладається ними згідно зі справжньою їх волею, без будь-якого застосування фізичного чи психічного тиску та на вигідних для них умовах і не є результатом впливу тяжких обставин, договір укладається ними без застосування обману чи приховування фактів, які мають істотне значення, вони однаково розуміють значення умов договору, його природу і правові наслідки, бажають настання саме тих правових наслідків, що створюються цим Договором.

32. Сторони стверджують, що у тексті цього Договору зафіксовано усі істотні умови, про що свідчать їх особисті підписи. Будь-які попередні домовленості, які мали місце до укладення цього Договору і не відображені у його тексті, не мають правового значення.

33. Моменти, не обумовлені цим Договором, регулюються чинним законодавством України.

34. Сторони підтверджують, що володіють українською мовою, що дає їм можливість зрозуміти текст цього Договору та всі без винятку його умови.

35. Договір може бути розірваний лише за згодою Сторін. Одностороннє розірвання Договору, одностороння відмова від виконання Договору або одностороння зміна його умов не допускаються.

36. Договір є укладеним з моменту його підписання та нотаріального посвідчення.

37. Зміни та доповнення до цього Договору вносяться шляхом укладення додаткового договору, посвідченого нотаріально.

38. Вимоги чинного законодавства України щодо змісту, правових наслідків правочину, що укладається Сторонами, роз'яснено нотаріусом.

39. Витрати у зв'язку з укладенням цього Договору несе Батько.

40. Договір укладено у трьох примірниках, що мають однакову юридичну силу, з яких перший примірник залишається у справах приватного нотаріуса, а інші видаються кожній із Сторін.

ПІДПИСИ:

БАТЬКО: _____

МАТІР: _____

РОЗДІЛ 3

РОЛЬ АДВОКАТА ПІД ЧАС СУПРОВОДУ СІМЕЙНОГО СПОРУ

ЧИ ПОТРІБЕН АДВОКАТ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНОГО СПОРУ?

Роль адвоката під час вирішення сімейного спору важко переоцінити. Спори, які виникають між подружжям (колишнім подружжям), є дуже емоційними, оскільки зачіпають їхні першочергові життєві інтереси, зокрема: подальшого місця проживання і місця проживання їхніх дітей, можливості виїзду з дітьми за кордон, ризиків втрати майна, бізнесу, а часто й репутації. У випадку розпаду сім'ї в більшості пар руйнується усталений спосіб життя кожного з подружжя та їхніх дітей. Багато часу і зусиль витрачається на суперечки, «відвоювання своєї території», або навпаки, один із членів сім'ї повністю йде з життя іншого, не беручи на себе жодні зобов'язання щодо виховання та утримання дітей.

Для кожної людини інтереси її сім'ї є безумовним пріоритетом. І, як показує практика, самостійно вирішити це питання людині, яка перебуває під впливом емоцій, не володіє знаннями у галузі права, тому не може об'єктивно оцінити свою позицію, дуже складно.

У цьому разі саме адвокат може виступати з'єднувальною ланкою між своїм клієнтом та іншими сторонами, які залучені до сімейного спору: іншим із подружжя, органом опіки та піклування, судом, органом виконавчої влади тощо.

Варто пам'ятати, що сімейний спір значно відрізняється від будь-якого іншого цивільного, житлового, земельного, трудового спору тощо, зокрема за складом його учасників і суттю питань.

У ньому беруть участь близькі між собою люди, чоловік і жінка (або колишні чоловік і жінка), їхні малолітні чи неповнолітні діти. І, які б бажання не були у дорослих, насамперед, мають бути враховані та забезпечені найкращі інтереси дітей.

Саме тому адвокат не має допускати того, щоб заводити сторони у судову тяганину на кілька років. При цьому розуміючи, що отримання судового рішення не є гарантією бажаного результату. Насправді, після отримання рішення суду на свою користь клієнт може стикнутись

з повною байдужістю іншої сторони щодо його виконання, бездіяльністю органів виконавчої влади, що тільки загострить його ситуацію.

Тому завдання адвоката, який буде супроводжувати сімейний спір, — допомогти клієнту якнайшвидше зрозуміти для себе бажаний результат та підводне каміння на шляху до його досягнення, убезпечити від входження у тривалі судові процеси.

Якщо узагальнити, то можна виокремити такі етапи супроводу адвокатом сімейного спору:

- досудове врегулювання спору;
- судове врегулювання спору;
- супровід виконання рішення суду.

ЯКІ ЕТАПИ СУПРОВОДУ СІМЕЙНОГО СПОРУ АДВОКАТОМ?

1.1. Досудове врегулювання сімейного спору

У ч. 2 ст. 8 Правил адвокатської етики, затверджених Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р., зазначається, що *адвокат за можливості сприяє досудовому та позасудовому порядках урегулювання спорів між клієнтом та іншими особами.*

Згідно з ч. 1 ст. 16 ЦПК України *сторони вживають заходів для досудового врегулювання спору за домовленістю між собою або у випадках, коли такі заходи є обов'язковими згідно із законом.*

Звідси можна дійти висновку, що адвокат, перш ніж пропонувати клієнту представництво його інтересів у сімейному спорі в суді, має ініціювати досудовий порядок урегулювання спору. І, лише пересвідчившись у неможливості/небажанні сторін врегульовувати спір у досудовому порядку, розглядати як варіант судовий захист.

Як адвокат може допомогти клієнту вирішити сімейний спір на етапі досудового врегулювання спору?

— **З'ясувати дійсну суть проблеми та істинні інтереси сторін конфлікту.**

На початковому етапі роботи, коли клієнт приходить на першу консультацію, дуже важливо не поспішати з висновками щодо висловлених клієнтом питань і дізнатись у нього якнайбільше інформації.

Наприклад, якщо клієнт звертається з питанням щодо необхідності розірвання шлюбу в судовому порядку та стягнення аліментів на утримання дітей, адвокат має провести ґрунтовну роботу для з'ясування дійсних обставин його життєвої ситуації.

Зокрема, тривалість розладу стосунків у сім'ї та зваженість прийнятого рішення розірвати шлюб, з ким насправді проживають діти та як інший з подружжя бере участь у їхньому вихованні та утриманні, які є невирішені майнові питання у подружжя, які вже існують домовленості, судові рішення чи договори.

Оскільки часто на першій консультації клієнт надає досить обмежену кількість інформації, здебільшого лише ту, яку вважає за потрібне, в адвоката може скластись хибне враження про суть конфлікту.

Так само необхідно цікавитись не лише тими обставинами, що існують на момент звернення клієнта за консультацією, а й тими, які можуть виникнути в найближчому майбутньому, тобто дізнатися інформацію про плани клієнта.

Наприклад, якщо на консультацію прийшла жінка, з якою зараз проживають діти та яка хоче стягувати аліменти з колишнього чоловіка, потрібно уточнити, чи не планує вона найближчим часом змінити країну проживання, місце проживання в Україні чи місце роботи, місце навчання дітей, що надалі потягне за собою зміну способу її життя, розміру доходу і витрат на дітей. У зв'язку з цим зміниться і розмір аліментів, на який вона претендуватиме.

І для того щоб уже в процесі підписання аліментного договору або розгляду справи в суді не з'ясувалась низка нових фактів, що істотно впливають на суть справи, адвокату потрібно їх детально з'ясувати на початку роботи з клієнтом.

— Повідомити клієнта про сильні і слабкі сторони його позиції.

Як показує практика, коли клієнт приходиться на консультацію, його цікавить вирішення лише одного конкретного питання, наприклад, стягнути аліменти, поїхати з дитиною на відпочинок за кордон, встановити батьківство або, навпаки, позбавити батьківських прав, поділити майно подружжя.

Але під час надання консультації з конкретного питання, з яким звернулася особа, адвокат не може собі дозволити акцентувати увагу на вирішенні тільки цього питання.

Оскільки задоволення однієї потреби тягне або може потягнути за собою необхідність вирішення ще низки інших питань, і це обов'язково потрібно враховувати адвокату.

Наприклад, до адвоката звернулась жінка з необхідністю встановити батьківство громадянина Туреччини щодо своєї дитини. Метою встановлення батьківства є стягнення аліментів та отримання допомоги у вихованні дитини. Звісно, першочерговим завданням адвоката є консультивання клієнта щодо його запиту. Але його потрібно розкрити повністю, говорячи клієнту не тільки те, що він хоче чути, а й про можливі ризики. Тобто пояснювати не лише процедуру встановлення батьківства, а й те, що це може потягнути за собою в майбутньому: у дитини буде батько-іноземець, який матиме рівні права з матір'ю на участь у житті дитини, прийняття всіх важливих рішень щодо життя дитини, встановлення місця проживання дитини з батьком.

Це дасть змогу клієнту ще раз перевірити себе, чи справді він хоче того результату, про який першочергово заявив, чи враховував він, які наслідки це може потягнути за собою, чи готовий він до настання таких наслідків. І після цього вже разом із клієнтом з'ясувати, якого результату він насправді хоче досягти і чим заради цього готовий пожертвувати. Але в такому випадку правова допомога адвоката вже буде значно ефективнішою і забезпечуватиме справжні інтереси клієнта.

— Збір необхідної інформації.

Окрім того, що адвокат отримує необхідні дані для аналізу і надання консультації від свого довірителя, є ще інформація та низка документів, які клієнт апріорі не може надати, оскільки не володіє ними і самостійно отримати не зможе. Наприклад, про бізнес-активи іншого з подружжя, нерухоме майно, транспортні засоби, перетин державного кордону, банківські рахунки тощо.

Багато необхідних даних міститься у відкритих реєстрах, однак клієнти здебільшого є необізнаними щодо можливості отримання їх самостійно.

Тому насамперед адвокату варто зібрати максимальну кількість інформації, щоб побачити картину загалом і об'єктивно її оцінити.

Такими джерелами є відкриті реєстри та бази даних, також пошук інформації в Інтернеті та соціальних мережах, звідки також можна дізнатись багато цікавого про те, який спосіб життя веде інший з подружжя: де відпочиває, який водить автомобіль, де працює тощо.

Без сумніву, одним із найкращих інструментів для отримання інформації є адвокатський запит. За його допомогою (або надалі з витребуванням у суді) адвокат має змогу отримати багато необхідної інформації для надання правової допомоги своєму клієнту як у досудовому, так і судовому порядку.

— **Залучити інших спеціалістів для вирішення спору.**

Коли клієнт уперше приходить на консультацію, він може бути у важкому емоційному, депресивному або ж збудженому стані, або навпаки, у стані апатії. Свої сімейні проблеми більшість людей намагаються вирішити імпульсивно і, прийшовши до адвоката, очікують миттєвого результату на свою користь.

Звісно, адвокат є висококваліфікованим спеціалістом, але сімейні спори є досить складними як з психологічної, так і з юридичної точки зору. Тому для реальної допомоги клієнту адвокату варто залучати до роботи й інших спеціалістів.

Як показує досвід адвокатів, що практикують у галузі сімейного права, для дійсно хорошої комунікації зі своїм довірцем, розуміння ним своїх справжніх потреб, не обійтись без допомоги психолога.

Також, залежно від суті юридичних питань, адвокату потрібно залучати до роботи експертів з оцінки майна, нотаріусів, які допоможуть з оформленням шлюбно-сімейних договорів.

— **Виступити у ролі медіатора чи посередника.**

Якщо адвокатом зроблено роботу щодо первинної консультації клієнта, збору необхідної інформації та розбору ситуації, то перед тим, як ініціювати судовий процес і роз'яснювати клієнту перспективи виграшу справи, адвокату варто спробувати залучити сторони до процесу переговорів, запропонувати варіант мирного вирішення наявного спору. Тобто виступити у ролі посередника, а в разі необхідності залучити сторони до медіації, запропонувати конкретного медіатора для свого клієнта та його чоловіка (жінки) або підказати, де можна знайти та обрати медіатора самостійно.

У багатьох сімейних спорах чоловік і жінка бувають готовими спілкуватись, домовлятись, і розуміють, що суперечки не вирішують, а лише посилюють конфлікт. Але через свої емоції, невміння чи небажання вести конструктивний діалог на якомусь етапі вони можуть здатись. Саме в таких ситуаціях адвокат може відновити або ж почати з початку

переговори між членами подружжя, використовуючи, зокрема, й свої навички сімейного медіатора.

Варіантів такого посередництва насправді може бути безліч залежно від бажання сторін та професійних навичок самого адвоката. Це, наприклад, може бути спільна зустріч адвоката зі своїм клієнтом та іншим з подружжя, де адвокат висловить позицію від імені клієнта та надасть інформацію про можливість мирного вирішення спору іншій стороні.

Однак важливо пам'ятати, що медіатор повинен зберігати нейтральність, а тому якщо до адвоката прийшов потенційний клієнт і за результатами первинної консультації адвокат рекомендує сімейну медіацію, то він інформує про деталі проведення медіації та може ініціювати залучення протилежної сторони до сімейної медіації, здійснювати правовий супровід свого клієнта, який перебуває у процесі сімейної медіації, АЛЕ не може особисто виступати сімейним медіатором для цих сторін.

Аналогічно, якщо особа звернулась до адвоката відразу як до сімейного медіатора, то адвокат може провести сімейну медіацію для цих сторін, але не може надалі бути адвокатом для жодної з цих сторін медіації навіть після її завершення.

На сьогодні сімейна медіація розвивається і застосовується на практиці, оскільки багато сімейних пар розуміє, що це найбільш дієвий спосіб домовитися за короткий час.

— Ініціювати та розробити проект договору.

Сімейний кодекс України дає змогу учасникам сімейних відносин врегулювати їх на власний розсуд.

Згідно з ч. 2 ст. 7 ЦПК України сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками.

Відповідно до ч. 1 ст. 9 СК України подружжя, батьки дитини, батьки та діти, інші члени сім'ї та родичі, відносини між якими регулює цей Кодекс, можуть врегулювати свої відносини за домовленістю (договором), якщо це не суперечить вимогам цього Кодексу, інших законів та моральним засадам суспільства.

Крім того, відповідно до ч. 2 ст. 18 СК України суд застосовує способи захисту, які встановлені законом або домовленістю (договором) сторін.

Договірний спосіб врегулювання сімейних спорів між подружжям має низку переваг.

По-перше, договором можна врегулювати практично всі питання взаємодії подружжя: щодо майна подружжя, виховання та утримання дітей, утримання іншого з подружжя тощо. При цьому сторони договору мають можливість прописати в договорі саме такі умови, які якнайкраще врахують саме їхні інтереси. І, наприклад, в такому договорі, як шлюбний договір, вони можуть встановити будь-які інші умови щодо правового режиму майна, аніж ті, що передбачені законодавством.

По-друге, це значна економія часу і грошей, оскільки в одному договорі можна врегулювати всі болючі сімейні відносини і не потрібно буде ініціювати декілька судових процесів.

Якраз на цій стадії і необхідна допомога адвоката, який зможе розробити індивідуальний сімейний договір, що врегульовуватиме конкретні сімейні відносини.

1.2. Пошук та вибір медіатора

В умовах сьогодення мирне вирішення спорів та медіація стають усе популярнішими, попит на послуги медіаторів невпинно зростає. Для того щоб процес сімейної медіації пройшов максимально успішно, сторони повинні довіряти медіатору та бути впевненими у його нейтральності. Саме тому сторони є вільними у виборі медіатора/медіаторів. Є декілька способів обрати медіатора:

1) *за рекомендацією або серед знайомих*. Одним із варіантів вибору медіатора є рекомендація від знайомих, родичів, органів опіки та піклування, адвоката тощо.

Медіатором може бути як сімейний адвокат, так і представник іншої професії, який має сертифікат про проходження навчальної програми з медіації та практичний досвід сімейного медіатора;

2) *самостійний пошук*. У час доступності всесвітньої мережі пошук необхідної інформації значно спростився. Знайти медіатора для вирішення свого спору можна просто за допомогою пошуку в Гуглі. Однак існують також й спеціалізовані громадські організації, що займаються розвитком медіації в Україні та можуть бути корисні при виборі медіатора. Зокрема, під час пошуку медіатора можна звернутись за допомогою до таких організацій:

Національна асоціація медіаторів України (НАМУ)

Асоціація є саморегуляторним, неприбутковим громадським об'єднанням фахівців, що працюють у сфері медіації.

НАМУ здійснює проведення семінарів, тренінгів, конференцій, круглих столів, виставок, консультацій, організацію розробки та впровадження національних стандартів у сфері медіації, надає методичну і консультативну допомогу іншим організаціям, що займаються розвитком медіації, тощо.

Асоціація сама безпосередньо не надає комерційних послуг з врегулювання конфліктів. Користувачі сайту проте можуть ознайомитися з інформацією про освіту, досвід та навички членів Асоціації у відповідному Реєстрі медіаторів та, обравши собі фахівця відповідно до своїх потреб, напряму звертатися по допомогу до членів Асоціації за зазначеними контактами.

Ліга Медіаторів України (ЛІМУ)

ЛІМУ було створено у 2017 році з популяризації медіації як мирного способу вирішення конфліктів. На сьогодні організація об'єднує і координує роботу 37 волонтерів. За 2017 рік було підписано договори про співпрацю з 7 районами м. Києва, Міським центром дитини, Київським обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей «Отчий дім» та Благодійним Фондом «Ветеран Хаб ++».

На сайті організації можна детальніше дізнатись про процедуру медіації, познайомитись із командою медіаторів, коротким портфоліо кожного та обрати медіатора для вирішення спору.

Український центр медіації (УЦМ)

Як зазначено на сайті УЦМ, Український центр медіації започаткований при Києво-Могилянській бізнес-школі з метою створення інституції, яка б стала рушійною силою для розвитку альтернативних способів вирішення спорів в Україні шляхом проведення навчання і надання послуг дійсно незалежних медіаторів.

На сайті УЦМ можна детально ознайомитись із переліком медіаторів УЦМ та їх спеціалізацією, дізнатись про види медіації і вартість її проведення, а також замовити послуги з медіації.

Асоціація Сімейних Медіаторів України (АСМУ)

АСМУ — це громадська організація, що створена практикуючими сімейними медіаторами для того, щоб, врахувавши світовий досвід:

- запропонувати українській спільноті професіоналів міжнародно визнані стандарти практики та акредитацію;
- забезпечувати підтримку сімейних медіаторів у їхньому прагненні до розвитку та професіоналізації;
- популяризувати цінності та практику сімейної медіації для українських сімей.

Українська Академія Медіації (УАМ)

Основною метою діяльності УАМ є сприяння розвитку медіації в Україні як альтернативного (позасудового) методу вирішення спорів та підвищення рівня культури миру і злагоди в українському суспільстві. УАМ не лише бере участь, а й виступає організатором проведення науково-практичних семінарів, конференцій, форумів, круглих столів, а також заходів з підвищення кваліфікації для представників правових спеціальностей у цьому напрямку.

До УАМ також можна звернутись по допомогу у вирішенні конфлікту та пошуку медіатора.

1.3. Судове врегулювання сімейного спору

Незалежно від того, на якій стадії адвокат вступив у справу: ще після першої консультації клієнта, коли тільки було прийнято рішення про звернення з позовом до суду, чи коли тільки виник сімейний конфлікт, чи вже на стадії судового розгляду, завжди є можливість ініціювати мирне вирішення сімейного спору.

Звісно, на стадії досудового вирішення спору, коли конфлікт тільки зароджується і сторони сперечаються або ведуть переговори, адвокату легше ініціювати цей процес. Оскільки ще не сформовані жодні позовні вимоги, сторони не подавали жодні докази, немає жодних домовленостей, а відповідно адвокат може повертати розвиток подій в потрібному його клієнту руслі.

Однак і на стадії судового розгляду чинне законодавство України дає змогу сторонам судового процесу вести переговори і примиритись.

Так, згідно з ч. 7 ст. 49 ЦПК України *сторони можуть укласти мирову угоду на будь-якій стадії судового процесу.*

Крім того, адвокату варто пам'ятати про те, що при укладенні мирової угоди сторони можуть вийти за межі предмета спору за умови, що мирова угода не порушує прав чи охоронюваних законом інтересів третіх осіб.

Наприклад, якщо судом розглядається спір про визначення місця проживання дитини з одним із батьків і позовні вимоги заявлені лише щодо визначення місця проживання, сторони можуть укласти мирову угоду, в якій прописати також порядок участі у вихованні дитини іншим з батьків.

До того ж згідно зі ст. 373, 408 ЦПК України сторони мають право укласти мирову угоду також на стадіях розгляду справи в судах апеляційної та касаційної інстанції.

Окрім того, що кожна із сторін може ініціювати ведення переговорів, згідно з ч. 5 ст. 211 цього ж Кодексу *під час розгляду справи по суті суд сприяє примиренню сторін.*

Посилаючись на цю норму, сторони в судовому засіданні можуть виявити бажання відкласти розгляд справи для надання їм часу на примирення, на укладення мирової угоди, і в цьому випадку, якщо є однозначна воля обох сторін, суд надає їм необхідний час.

А в такій категорії справ, як розірвання шлюбу, законодавство надає суду можливість зупинити провадження. Так, згідно з ч. 7 ст. 240 ЦПК України *у справі про розірвання шлюбу суд може зупинити розгляд справи і призначити подружжю строк для примирення, який не може перевищувати шести місяців.*

Також відносно новою є можливість врегулювання спору за участю судді. Звісно, ефективність цієї процедури залежить, насамперед, від бажання сторін брати участь у ній, що має бути повністю добровільним.

Але також і дуже залежить від професійності судді — наскільки він є хорошим посередником і психологом, який здатен знайти підхід до кожної сторони, і завоювати їхню довіру.

У кожній конкретній справі адвокату варто звертати увагу на низку обставин: чи дійсно інша сторона хоче вступити в процедуру врегулювання спору за участю судді, чи тільки використовує її для затягування розгляду справи або зміни судді (якщо спір не буде врегульовано, то суддя буде змінений), чи можливо саме з цим суддею заходити в процес врегулювання спору за участю судді, чи не вплине негативно на розгляд справи можлива зміна судді тощо.

Якщо говорити загалом, яким чином адвокат може сприяти мирному вирішенню сімейного спору на стадії судового розгляду справи, то варто пам'ятати, що судовий процес чи отримання рішення суду на користь клієнта не є самоціллю адвоката. Його ціллю є забезпечення найкращих інтересів клієнта найефективнішим способом. Тому якщо в процесі судового розгляду з'являється можливість примирити сторони, дійти до спільної думки, то саме на це потрібно спрямовувати свої зусилля адвокату.

1.4. Супровід виконання судового рішення

Отримання судового рішення ще зовсім не гарантує досягнення бажаного результату для клієнта. І саме на стадії виконання судового рішення клієнт може зрозуміти для себе, що вміння домовлятися може бути значно ефективніше за судові спори, і навпаки, перебування сторін у глибокому конфлікті може звести нанівець виконання будь-якого судового рішення.

Стягнення аліментів, поділ майна подружжя, визначення місця проживання дітей, визначення часу побачень із дітьми — все це питання, тісно пов'язані з людиною та її особистим життям. І якщо в чоловіка чи жінки є явне небажання виконувати рішення суду з цих питань, то змусити їх буде або неможливо, або дуже важко.

Якщо говорити про роль адвоката на цій стадії роботи з клієнтом, то, насамперед, потрібно з'ясувати, які є найшвидші і найпростіші способи виконання судового рішення.

Наприклад, суд задовольнив позов клієнта про поділ майна подружжя і зобов'язав іншого з подружжя виплатити компенсацію — половину вартості проданого автомобіля, що є спільним майном подружжя. Водночас інший з подружжя заперечує проти виплати цієї суми і каже, що готовий оплатити відразу лише 70 % або ж не сплачуватиме гроші взагалі. Чи готовий заплатити гроші, але натомість чекає певних поступок від протилежної сторони — отримати інше майно, брати більше участі у вихованні дітей тощо.

У цьому разі адвокату варто проговорити зі своїм довірителем про можливість отримати відразу, але меншу суму грошей, або ризикувати отримувати мінімальні щомісячні виплати із заробітної плати іншого з подружжя, або ризикувати чекати на решту коштів протягом багатьох років.

Водночас якщо адвокат представляє в аналогічній ситуації боржника, то йому потрібно роз'яснити, що за виконання рішення суду держава стягує виконавчий збір із боржника. А невиконання рішення суду тягне за собою відповідальність, починаючи від накладення арешту на майно боржника, можливість нарахування пені, тощо.

Тому клієнту вигідніше сплатити належну суму відразу після набрання рішенням суду законної сили.

Якщо говорити про немайнові питання між подружжям, наприклад питання, що стосуються побачень одним із подружжя з дітьми, то тут на практиці також часто можливе невиконання судового рішення.

Наприклад, діти живуть з матір'ю, а батьку встановлено час побачень із дітьми два рази на тиждень у певні години. Водночас декілька разів поспіль він приїжджав до дітей, однак не зміг із ними побачитись. Але причини тут можуть бути різними: від дійсного перешкоджання жінкою в побаченнях, переховуванні дітей, до небажання самих дітей бачитись з батьком, або їхній хворобі, перебуванні на канікулах в іншому місті тощо. Причин може бути дуже багато, і першим завданням адвоката є якраз з'ясування дійсних причин і намагання їх усунути.

Бо якщо це тимчасова неможливість побачитись із дітьми, то немає сенсу настроювати клієнта на подальші спори. Якщо це справді бажання жінки різними способами перешкоджати батькові брати участь у житті дітей, тоді є сенс добиватись цього юридичними способами.

Якщо підсумувати все вищезазначене, то адвокату варто роз'яснювати своєму довірителю, що звернення за примусовим вирішенням сімейного спору, звернення до суду — це аналогічно реанімуванню пацієнта, коли потрібна серйозна і невідкладна допомога. А першочергово обом із подружжя, їхнім дітям буде краще, якщо вони будуть вчитись самостійно домовлятися про свої сімейні питання, а спеціалістів залучати лише для належного оформлення цих домовленостей та за необхідності — їх юридичного закріплення, на що першочергово і направлене застосування способів мирного вирішення сімейного спору.

Контакти авторів

Ганна Гаро — кандидат юридичних наук, адвокат, медіатор,
телефон: (067) 390-65-17,
електронна адреса: gannagaro@gmail.com

Ольга Спектор — доктор юридичних наук, адвокат, медіатор,
телефон: (050) 452-19-05,
електронна адреса: olya@spektor.kiev.ua

Тетяна Водоп'ян — кандидат юридичних наук, адвокат, медіатор,
телефон: (096) 907-28-99,
електронна адреса: tanyavodopyan@ukr.net

Тетяна Білик — сімейний медіатор, клінічний психолог, психотерапевт,
телефон: (050) 446-30-20,
електронна адреса: tatyana.bilyk@gmail.com

Анжела Кричина — адвокат, бізнес-медіатор, сімейний медіатор,
телефон: (050) 469-65-49,
електронна адреса: krychyna@ukr.net

Світлана Стадник — сертифікований бізнес- та сімейний медіатор,
тренер з медіації,
телефон: (050) 385-96-57,
електронна адреса: svitlana.stadnyk@gmail.com

Тетяна Жидачек — адвокат,
телефон: (097) 248-93-77,
електронна адреса: t.zhydachek@gmail.com

Марія Бабішена — помічник адвоката,
телефон: (093) 672-97-58,
електронна адреса: babishena.m@gmail.com

Національна асоціація адвокатів України (НААУ)

НААУ є всеукраїнською недержавною некомерційною неприбутковою професійною організацією, яка об'єднує всіх адвокатів України з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, створена на засадах професійної належності.

Центр сімейно-правових досліджень (ЦСПД)

ЦСПД є громадською організацією, члени якої здійснюють аналіз існуючих проблем сімейних правовідносин та розробляють і впроваджують найрізноманітніші проекти, спрямовані на їх вирішення, а також здійснюють дослідження у сфері сімейного права та провадять навчальну та наукову діяльність задля розвитку сімейних правовідносин на основі кращих європейських і світових практик.

www.familylawstudies.org.ua/uk/

Вища школа адвокатури Національної асоціації адвокатів України (ВША НААУ)

Вища школа адвокатури, заснована при Національній асоціації адвокатів України, є акредитованим суб'єктом, що здійснює організацію і проведення заходів підвищення кваліфікації для адвокатів.

www.hsa.org.ua

Асоціація Сімейних Медіаторів України (АСМУ)

АСМУ – це громадська організація, що створена практикуючими сімейними медіаторами для того, щоб, врахувавши світовий досвід:

- запропонувати українській спільноті професіоналів міжнародно визнані стандарти практики та акредитацію;
- забезпечувати підтримку сімейних медіаторів у їхньому прагненні до розвитку та професіоналізації;
- популяризувати цінності та практику сімейної медіації для українських сімей.

www.afmu.org.ua

Ліга Медіаторів України (ЛІМУ)

ЛІМУ є громадською організацією, яку було створено у 2017 році з популяризації медіації як мирного способу вирішення конфліктів. На сьогодні організація об'єднує і координує роботу 37 волонтерів. За 2017 рік було підписано договори про співпрацю з 7 районами м. Києва, Міським центром дитини, Київським обласним центром соціально-психологічної реабілітації дітей «Отчий дім» та Благодійним Фондом «Ветеран Хаб ++».

www.limu.org.ua

Методичні рекомендації

Ганна Гаро
Ольга Спектор
Тетяна Водоп'ян
Тетяна Білик
Анжела Кричина
Світлана Стадник
Тетяна Жидачек
Марія Бабішена

МИРНЕ ВИРІШЕННЯ СІМЕЙНИХ СПОРІВ

Редактор *М. Ковтун*
Коректори: *О. Замазій, Л. Півкач,*
М. Сова, Т. Шило
Набір *М. Сова*
Комп'ютерна верстка *Є. Буданцев*

Підписано до друку 17.09.2019. Формат 60x84^{1/16}.
Ум. друк. арк. 4,65.
Друк офсетний. Тираж 10000 прим. Зам. № 7838.

Видавничий будинок «Фактор»,
вул. Сумська, 106а, м. Харків, 61002.
Тел. (057) 76-500-76.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої
справи до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
від 15.04.2011 р., серія ДК № 4047.

Віддруковано згідно з наданим оригінал-макетом
у друкарні «Фактор-Друк»:
вул. Саратовська, 51, м. Харків, 61030.
Тел. (057) 717-53-55.

